

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
ТА СТРАТЕГІЧНИХ СТУДІЙ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач випускової кафедри

Ніна РЖЕВСЬКА

« 07 » / 06 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 291 «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ
СУСПІЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ
«МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ»

Тема: «ГЕОПОЛІТИЧНІ ІНТЕРЕСИ КИТАЮ В АФРИЦІ.»

Виконавець: здобувач вищої освіти 4 курсу, 407 групи, Мазур Віталій Станіславович

Перевірник: кандидат політичних наук, доцент, Мороз Андрій Сергійович

Формоконтролер:

Андрій МОРОЗ

КИЇВ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПОЛІТИКИ КНР ЩОДО КРАЇН АФРИКИ	7
1.1. Теоретичні підходи співпраці Китаю з країнами Африки.....	7
1.2. Еволюція африканського вектору в зовнішній політиці Китаю.....	14
1.3. Реалізація Китаєм своїх геополітичних інтересів через економічні та політичні ініціативи.....	20
РОЗДІЛ 2. ВПЛИВ АФРИКИ НА ПРІОРІТЕТИ КИТАЮ В РАМКАХ ЙОГО АФРИКАНСЬКОЇ СТРАТЕГІЇ	24
2.1. Місце країн Африки в китайській зовнішньополітичній стратегії.....	24
2.2. Сфери сучасних африкансько-китайських відносин.....	31
2.3. Оцінка ймовірних двосторонніх здобутків та напрямки посилення китайсько-африканських відносин.....	40
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ КНР З НІГЕРІЄЮ ТА ПІВДЕННО АФРИКАНСЬКОЮ РЕСПУБЛІКОЮ, ЯК ПРИКЛАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЙОГО ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИХ ІНТЕРЕСІВ В АФРИЦІ	46
3.1 Трансформація геополітичних стратегій: щодо співпраці Китаю з Нігерією.....	46
3.2 Аналіз двосторонніх відносин між ПАР та Китаєм.....	53
3.3 Порівняльний аналіз політичних відносин Китаю з Нігерією та ПАР в сучасній Африці.....	60
ВИСНОВКИ	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	80

ВСТУП

Актуальність дослідження сучасний світ переживає період геополітичних турбулентностей і Китай стає ключовим гравцем в цьому контексті, особливо щодо його відносин з Африкою. Розглянемо кілька важливих аспектів актуальності цієї теми.

По-перше, Африка стає все більш привабливою для глобальних лідерів через свої багаті ресурси та потенціал для економічного зростання. Це створює конкуренцію між країнами, такими як Китай, Росія, США, Франція та Туреччина, які всі намагаються здобути вплив і переваги в цьому регіоні.

По-друге, аналогії з історією свідчать про те, що конфлікти за ресурси можуть призвести до гострої геополітичної напруги і навіть збройних конфліктів. Подібні ситуації, наприклад, на Близькому Сході, де регіональні лідери борються за контроль над нафтовими та газовими ресурсами, показують, що великі держави мають стратегічний інтерес у забезпеченні своїх потреб у ресурсах.

По-третє, вивчення геополітичних інтересів Китаю в Африці дозволить краще зрозуміти динаміку міжнародних відносин у світлі зростаючої ролі Китаю як світового лідера. Дослідження може розкрити мотивації Китаю у відношенні до Африки, його стратегії та вплив на розвиток регіону.

Таким чином, робота на тему "Геополітичні інтереси Китаю в Африці" має велике значення для розуміння сучасних глобальних процесів, викликаних змінами у геополітичному ландшафті. Це дозволить глибше аналізувати вплив Китаю на світову політику та економіку і розробляти більш ефективні стратегії відповіді на виклики, що ставляться перед міжнародним співтовариством.

в сучасному світі зростає вплив Китаю на геополітичні процеси в Африці. Це зумовлено багатими ресурсами континенту, його потенціалом для економічного зростання та прагненням Китаю до розширення свого впливу на світовій арені. Незважаючи на активну діяльність Китаю в Африці, залишається не до кінця вивченим

питання про те, як саме геополітичні інтереси Китаю впливають на розвиток двосторонніх відносин з африканськими країнами.

Дана дипломна робота досліджуватиме цю проблему з акцентом на економічні, політичні та інформаційні аспекти китайської активності на африканському континенті. Існують численні роботи, які висвітлюють різні аспекти китайсько-африканських відносин. Однак, додаткового вивчення комплексного аналізу геополітичних інтересів Китаю в Африці з точки зору їх впливу на розвиток двосторонніх відносин.

Метою даного дослідження є вивчення геополітичних інтересів Китаю в Африці та їх вплив на розвиток двосторонніх відносин. У цьому контексті, дослідження включатиме аналіз економічних, політичних та інформаційних аспектів китайської активності на африканському континенті.

Завдання дипломної роботи:

- Дослідити теорії, що пояснюють співпрацю Китаю з країнами Африки;
- Визначити ключові етапи еволюції китайсько-африканських відносин;
- Дослідити роль Африки в зовнішньополітичній стратегії сучасного Китаю;
- Проаналізувати особливості китайсько-африканських відносин;
- Дати оцінку двосторонніх здобутків в перспективних галузях сучасних китайсько-африканських відносин;
- Дослідити особливості відносин між Китаєм та Нігерією;
- Дослідити особливості відносин між ПАР та Китаєм;
- Виділити двосторонні стратегічні інтереси у сучасних відносинах Нігерії та Китаю;
- Оцінити перспективи розвитку відносин між Китаєм та Нігерією у контексті їх зовнішньополітичних пріоритетів.

Об'єкт дослідження: Геополітичні інтереси Китаю.

Предмет дослідження: Реалізація Китаєм геополітичних інтересів в Африці.

Джерельна база дослідження. Під час написання кваліфікаційної роботи враховано наукові праці великої кількості дослідників, які представляють різні країни та школи міжнародних відносин.

Глобальний характер китайсько-африканських відносин та загальні тенденції їх розвитку привертають увагу дослідників з усього світу. Серед міжнародних експертів, які цікавляться цією темою, можна виділити наступних: Аден К., Батчелор К., Ламперт Б., Мано В., Моган Дж. Зіко Е., серед інших. Серед китайських авторів - Чжан Д., Чен Ч., Лі С., Верма Р., Чжан Х. та інші.

Політика Китаю щодо Африки, особливо в економічній сфері, була предметом досліджень Брашера К., Блоссом Д., Гурлі Ж., Марафи Л., Мечетної Н., Потапенка М.В., Ренара М.-Ф., Ван Ж.-Ю., Чжао С. та інших.

Соціальні та гуманітарні аспекти співпраці між Китаєм та африканськими країнами привертають увагу таких вчених, як Черу Ф., Чанг Д., Ченг Ж., Деніс М., Лан С., Моді Р. та інших.

Значне місце у відносинах між Китаєм та Африкою займає сферавійськового співробітництва, що викликає інтерес до дослідників, серед яких можна відзначити Гріфітс Р., Гаруз Д., Обі К., Пауер М., Растанд І., Сумейко В. та інших.

Методи дослідження:

Структурно-функціональний метод.

Завдяки якому вдалося оцінити системний характер відносин між Китаєм та Африкою, дослідити їх структуру та рівні, а також визначити вплив внутрішніх та зовнішніх факторів на формування стратегії китайсько-африканського співробітництва.

Порівняльний метод.

Використання порівняльного методу дозволило виявити особливості та ключові закономірності розвитку китайсько-африканських відносин на різних етапах еволюції зовнішньополітичної стратегії Китаю.

Завдяки застосуванню методу моделювання вдалося спрогнозувати ймовірні траєкторії розвитку китайсько-африканських відносин на міжнародній, регіональній та субрегіональній площинах.

Апробація результатів дослідження. Основні положення, ідеї та результати дослідження представлено та обговорено на наступних науково-практичних конференціях, у тому числі всеукраїнських:

1. XXIV Міжнародна науково-практична конференція здобувачів вищої освіти і молодих учених «ПОЛІТ. Сучасні проблеми науки» 2-5 квітня 2024 року.
2. XV Міжнародна науково-практична конференція «Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі», 25 квітня 2024 р., НАУ, м. Київ, 25 квітня 2024 р.

Структура кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПОЛІТИКИ КНР ЩОДО КРАЇН АФРИКИ

1.1 Теоретичні підходи співпраці Китаю з країнами Африки

Африка та Китай - два регіони з багатою історією та культурою. Їхні стосунки, що сягають глибини століть, ґрунтуються на взаємній повазі та прагненні до мирного співробітництва. За останні десятиліття ці зв'язки значно зміцнилися, створивши міцний фундамент для спільного розвитку та процвітання.

У своєму дослідженні китайський соціолог Сюй Цзімін розглядає чотири основні етапи у відносинах між Китаєм та Африкою:

На початку 1950-х років першорядне значення мала національна безпека.

Із середини 1950-х до кінця 1970-х років дедалі більшого значення набували політичні міркування.

У 1980-х роках домінуючими стали економічні питання.

З 1990-х років політичні та економічні відносини між Китаєм та Африкою набули значного розвитку.

Незважаючи на цей етап, китайсько-африканські відносини мають глибоке коріння, що сягає X століття. Китай завжди ставився до Африки як до рівного партнера, на відміну від західної імперіалістичної політики, яка часто призводила до колонізації та експлуатації [72, с. 45].

Китайські науковці відзначають давні торговельні зв'язки між Китаєм та Африкою, які зародилися ще за часів династії Сун. Ці зв'язки свідчать про мирну та взаємовигідну співпрацю [44, с. 102].

Китайський уряд підкреслює історичне тло, щоб пояснити свої теперішні відносини з Африкою, вказуючи на свою давню присутність і торговельні відносини в

регіоні. Важливо зазначити, що, незважаючи на свої переваги першопрохідника, Китай ніколи не використовував їх активно [11, с. 78].

Західний колоніалізм у ХІХ столітті мав сумнівний вплив на китайсько-африканські відносини, але перший контакт між двома країнами стався на початку ХХ століття завдяки торгівлі та переїзду китайських робітників до Африки. Ці події викликали напруженість, але ознаменували початок офіційних відносин між двома регіонами [22, с. 124].

До утворення Китайської Народної Республіки в 1949 році відносини між Китаєм і Африкою в основному ґрунтувалися на торгівлі. З роками кількість китайських торговців у регіоні збільшилася, що свідчить про постійний розвиток їхньої присутності в Африці [55, с. 33]. У 1954 році Китай ухвалив П'ять принципів мирного співіснування, які закликали до поваги суверенітету, ненападу і рівності між націями. Спочатку цих правил не завжди суворо дотримувалися, але з часом Китай став ставитися до них більш серйозно. Розвиток відносин між Китаєм та африканськими країнами почався із зустрічі 1955 року, за якою послідувала угода про співпрацю. Китай почав надавати допомогу, незважаючи на те, що економічна міць Африки була не такою сильною, як зараз. Після конференції Китай почав активно співпрацювати з африканськими країнами: 1956 року було підписано спільну угоду про встановлення дипломатичних відносин з Єгиптом, який став першою африканською країною, з якою Китай встановив такі відносини [20, с. 72]. У 1956 році Китай висловив підтримку рухам за незалежність в Африці та Азії й брав активну участь у зустрічах зі зміцнення співпраці між країнами в цих регіонах. Китай також був однією з перших країн, які визнали незалежність нових африканських держав.

У 1960 році Китай висловив бажання об'єднати "малі та слабкі країни" Африки, Азії та Латинської Америки.

Відтоді Китай неухильно розширює свої відносини з африканськими країнами. Після Єгипту Китай підписав аналогічні угоди з Алжиром, Марокко і Суданом.

На початку 1960-х років дві важливі події сприяли розвитку відносин Китаю з Африкою. Китайський прем'єр вирішив відвідати африканські країни, щоб підтримати міжнародний імідж Китаю; ці візити, що тривали з грудня 1963 по лютий 1964 року, мали величезне значення. "Міжнародний імідж Китаю визначається не лише його внутрішньою політикою, а й зовнішньою діяльністю, зокрема, розвитком відносин з африканськими країнами" [4, с. 45]. Під час цих візитів було сформульовано п'ять принципів політичних відносин між Китаєм і Африкою. Вони охоплювали: підтримку боротьби африканських народів за незалежність; просування політики нейтралітету і неприєднання; підтримку солідарності між африканськими країнами; вимогу поваги суверенітету африканських держав; боротьбу з іноземним втручанням і агресією.

Після встановлення дипломатичних відносин з Єгиптом у 1956 році Китай почав встановлювати відносини з іншими африканськими країнами; у період з 1960 до 1965 року Китай встановив дипломатичні відносини з Алжиром, Марокко і Суданом. У 1960-х роках китайський прем'єр Чжоу Еньлай відвідав десять африканських країн і сформулював вісім принципів економічної та технічної допомоги, які стали визначальними в політиці Китаю. "Політичні відносини між країнами формуються на основі принципів, які визначають співробітництво та взаємодію" [59, с. 67]. 1965 року міністр оборони Китаю висловив ідею побудови нового світового порядку, в якому Китай відіграватиме важливу роль. "Побудова нового світового порядку вимагає взаємодії та співпраці між країнами з різними інтересами та амбіціями" [27, с. 91]. Участь Китаю на африканському континенті стала активнішою у відповідь на глобальні політичні зміни, і в цей період Китай надав значну допомогу африканським країнам.

Під час Культурної революції в Китаю були проблеми в зовнішній політиці, але відносини з африканськими країнами залишалися міцними: у 1967-1970 роках кілька африканських країн надіслали делегації до Китаю; у 1968 р. Китай надіслав делегацію до США. Деякі країни розірвали дипломатичні відносини на знак незгоди з політикою Китаю.

У 1970-х роках Китай став впливовим у країнах третього світу, включно з Африкою, Латинською Америкою та Азією; на Генеральній Асамблеї ООН 1971 року Китай отримав постійне місце в Раді Безпеки ООН за підтримки африканських держав. У той час кількість країн, які визнали Тайвань, скоротилася.

Таким чином, дипломатичні відносини Китаю з африканськими країнами перетворилися на ключовий аспект зовнішньої політики Китаю, що відображається в його геостратегічних та економічних інтересах на світовій арені.

Виступаючи проти колоніалізму, Китай прагнув підтримувати відносини із західними країнами. Це викликало підтримку з боку США і симпатії африканських країн, що мали стосунки з СРСР; 1979 року США офіційно визнали Китай.

Після смерті Мао 1976 року Китай почав модернізувати свою економіку. У цей період Китай активно співпрацював з африканськими країнами, демонструючи підтримку і дружбу.

У результаті в 1960-х і 1970-х роках Китай зосередився на підтримці комуністичної ідеології та протистоянні західному впливу в Африці. Деякі критики стверджували, що вплив Китаю був обмежений через його невдачі в африканських країнах. Однак його економічна міць була обмеженою і політично стриманою: з 1970 до 1976 року Китай надав Африці більше допомоги, ніж СРСР; з 1950 до 1980 року Китай реалізував понад 800 проєктів в Африці, зосередившись на інфраструктурі, рибальстві та сільському господарстві [68, с. 73].

У 1983 році уряд Китаю змінив свою політику, і прем'єр Чжао Цзяян оголосив нові принципи економічного і технічного співробітництва з Африкою. Ці принципи охоплювали рівність, взаємну вигоду і прагнення до спільного розвитку. Ці зміни означали послаблення ідеологічних обмежень і більший акцент на економічних і гуманітарних аспектах співпраці [56, с. 112].

Китайсько-африканські відносини зазнали змін у 1980-х роках: 1983 року на конференції з питань зовнішньої допомоги було ухвалено рішення, що Китай буде надавати допомогу іншим країнам у межах своїх можливостей і залишатиметься

відкритим для співпраці. Безоплатна допомога була спрямована на найбільш вразливі країни, а участь у спільних підприємствах збільшилася. Інвестиції в інфраструктуру і технічну допомогу розглядали як ключ до розвитку країн-одержувачів [79, с. 145].

Дослідник І. Тейлор описав 1980-ті як "десятиліття безоглядності", оскільки Китай більше звертав увагу на власні проблеми. Це призвело до зміни зовнішньополітичної стратегії. Незважаючи на випадки расизму в Китаї, відбувалися позитивні обміни, але в 1988-89 роках почалися протести проти африканців.

У 1984 році китайські інвестиції перевищили інвестиції Японії, Норвегії та Великої Британії разом узятих. Однак співпраця з Африкою була менш щедрою і більш критичною. Китай пропонував комерційну співпрацю для спільного розвитку.

Загалом участь Китаю в африканських справах під час холодної війни була менш значною, ніж у інших країн. Проте, вона принесла значні дипломатичні вигоди за мінімальних витрат. Китай підтримував відносини з багатьма африканськими країнами і активно співпрацював з багатьма іншими. Після закінчення холодної війни інтереси Китаю в Африці змістилися в бік більш практичних ініціатив, таких як торгівля, інвестиції та енергетика.

У 1990-ті роки Китай почав активно розвивати співпрацю з африканськими країнами, яка досягла критичної фази на початку XXI століття. Зміни у світовій геополітиці змусили Китай приділяти більше уваги обмінам з африканськими країнами. Часті візити на високому рівні та формулювання нових принципів співпраці свідчать про зростаючий інтерес Китаю до Африки.

Китай підтримує африканські країни в розвитку співпраці та мирному вирішенні конфліктів. Він також високо оцінює роль ОАЕ в стабілізації ситуації в Африці та їхній вплив на економіку. Китай підтримує участь африканських країн у міжнародному співтоваристві та побудову нового економічного і політичного порядку. Він готовий розвивати дружбу та економічне співробітництво з Африкою.

З моменту проголошення незалежності Китай розпочав активну дипломатичну співпрацю з африканськими країнами. Цей процес розпочався з встановлення

дипломатичних відносин з Намібією та Еритреєю. Протягом 1990-х років Китай послідовно налагоджував дипломатичні зв'язки з більшістю африканських держав. Згідно з дослідженнями, віце-прем'єр Чжу Жунцзі відіграв ключову роль у розвитку партнерських відносин між Китаєм та Африкою. Він представив "П'ять пунктів для розвитку стійких партнерських відносин між Китаєм та африканськими країнами в 21 столітті". Ці ініціативи стали фундаментом для першого саміту Китай-Африка, що відбувся в Пекіні у 2000 році. Саміт підкреслив важливість співпраці між Китаєм і Африкою в глобальному контексті.

У період з 2000 по 2006 рік партнерство між Китаєм і Африкою стало однією з найактуальніших тем у світовій політиці. Обсяги торгівлі між Африкою і Китаєм значно зросли, а китайські інвестиції в африканські країни відіграли важливу роль в економічному зростанні.

Новим етапом у відносинах між Китаєм та африканськими країнами стало запровадження Форуму співробітництва Китай-Африка - нового формату зустрічей на рівні міністрів. Перший форум пройшов у Пекіні 2000 року, де було ухвалено Пекінську декларацію і Програму китайсько-африканського співробітництва в галузі соціально-економічного розвитку. За цей період були виконані майже всі зобов'язання Китаю на Форумі, включно з підписанням угоди про економічну допомогу та створення Африканського фонду розвитку людського потенціалу.

У грудні 2003 року з великим успіхом пройшов Другий форум з китайсько-африканського співробітництва. У результаті між Китаєм і 45 африканськими країнами було підписано "План дій" на найближчі три роки. У плані окреслено сфери співробітництва, зокрема підтримання миру і безпеки [2, с. 67].

Форум, що відбувся в Пекіні в листопаді 2006 року, також був дуже важливим. Він ухвалив декларацію про "новий тип стратегічного партнерства" і запропонував значний пакет допомоги Африці. Ці зобов'язання свідчили про прихильність Китаю на найближчі три роки [13, 2012].

У 2007 році близько 750 000 китайців працювали або жили в Африці; у 2008 році обсяг торгівлі між Африкою і Китаєм перевищив запланований двома роками раніше. Китай став другим за величиною торговельним партнером Африки, досягнувши історичного максимуму [64, с. 28].

З 2008 року Китай активно займається видобутком міді та кобальту в Африці, часто супроводжуючи це інвестиціями в інфраструктуру. Китайсько-африканські відносини стали ширшими й охоплюють цілу низку економічних секторів [16, 2018].

Сьогодні відносини Китаю з Африкою не обмежуються придбанням ресурсів. Наприклад, китайські будівельні компанії активно будують соціальну інфраструктуру в Африці, використовуючи тактику, відому як "стадіонна дипломатія" [2, с. 182]. Таким чином Китай демонструє свою соціальну відповідальність і серйозну готовність до співпраці з африканськими країнами.

Китай згоден із запропонованою співпрацею зі своїми західноєвропейськими партнерами, але його готовність до цього непохитна. Це часто стає приводом для суперечок про так звані "подвійні стандарти". Західні країни не завжди є продуктивними союзниками для Африки через минулий колоніальний вплив.

Будучи найбільш швидкозростаючою країною, Китай підтверджує своє природне партнерство з Африкою, найбільшим регіоном світу, що розвивається. На останньому Форумі китайсько-африканського співробітництва Китай оголосив про плани інвестувати в африканську економіку до 60 мільярдів доларів США [13, с. 209].

За останні два десятиліття Китай перетворився з незрілого гравця на сильного партнера Африки. Торгівля між двома регіонами значно зросла - з 10 до 170 мільярдів доларів США [15, с. 75].

Китайські інвестиції охоплюють увесь африканський континент, причому більша їхня частина зосереджена в 10 країнах, особливо в енергетичному та гірничодобувному секторах. Ба більше, зростаюча присутність Китаю в Африці призведе до посилення конкуренції між країнами за вплив у регіоні. Загалом, стратегія Китаю в Африці спрямована на стабільний розвиток регіону і всього світу.

1.2 Еволюція африканського вектору в зовнішній політиці Китаю

Як стверджують міжнародні оглядачі, зовнішня політика Китаю стосовно Африки стала предметом досліджень і міжнародних зустрічей у всьому світі [46, с. 124]. Конференція в Кембриджі ще 2007 р. підкреслила необхідність створення емпіричної бази, на якій можна було б базувати політичні міркування та аналізи різних аспектів (торгівля, допомога, управління) цієї нової галузі досліджень.

Для сучасного Китаю стало важливо довести своє інтелектуальне лідерство в регіоні і незахідному світі в цілому. Як ми з'ясували вище, не дивно, що більшість китайських прямих іноземних інвестицій в Африці орієнтована на ресурси, адже китайська економіка швидко розвивається і потребує ресурсного забезпечення. Країна імпортує 40% своєї нафти [43, с. 87]. Швидко зростаюче населення Африки є вітальним ринком для промислових товарів Китаю. Представляючи «інший» підхід до розвитку, Китай формує себе як лідера глобального Півдня і виступає за прогресивний міжнародний порядок. Проте окремі дослідження показують, що участь Китаю в Африці повинна дати паузу для належних роздумів, оцінки, наукової аналітики [86, с. 45].

На думку Д. Дегтярьова, використовуючи аналогічні механізми співпраці (споруда великих об'єктів інфраструктури, розвиток всебічного співробітництва по державній лінії, частий обмін делегаціями на високому рівні), КНР зайняла нішу, що звільнилася після відходу з Африки СРСР [40, с. 99]. Дослідник наголошує, що, позитивно відрізняючись від більшості західних кредиторів, КНР не висуває вимог про демократичне суспільство в обмін на свою допомогу. Як сказав один китайський чиновник в ході виступу в Університеті Намібії в 1992 р.: «Тільки африканці знають реалії своєї країни. Лише вони мають право і здатні вибирати шлях свого розвитку. Китай ставиться з абсолютним повагою до вибору їх соціальної системи і моделі розвитку, яка відповідає ситуації, що склалася в їхній країні» [47, с. 38]. Єдина вимога до африканських країн, що висувається КНР в обмін на свою допомогу, – визнати

принцип «одного Китаю». Однак довгі роки Тайваню вдалося завдяки більш ефективній «дипломатії кредитів» утримувати цілу низку африканських країн в орбіті свого впливу. Згодом, завдяки розвитку економіки КНР, її допомога стала більш привабливою і багато країн континенту відмовилися від співпраці з Тайванем. Велику роль тут зіграв і той факт, що КНР стала постійним членом РБ ООН.

Голова КНР Ху Цзіньтао на початку 2004 р. в ході візиту в Африку заявив: «Китай найбільша країна, що розвивається в світі, в той час як Африка – континент, на якому найбільше країн, що розвиваються. Китай працює спільно з африканськими країнами, щоб не упустити історичний шанс сприяти взаємному розвитку» [35, с. 52]. Ху Цзіньтао додав, що у Африки багато ресурсів, а Китай володіє технологіями, тому два регіони можуть стати чудовими взаємодоповнюючими економіками. Самі громадяни КНР, характеризуючи відносини з Африкою, вважають за краще говорити про взаємність, взаємну вигоду.

Виходячи з теорії економіста Ж. Террье, висловлену ним у 2000 р., темп зростання африканських економік (а відповідно, і споживчого попиту) буде як мінімум не менше демографічного зростання в цих країнах. Це свідчитиме про значну перспективність африканського континенту як ринку товарів. Те, що Африка – це «континент майбутнього», «ресурсний клондайк», не викликає заперечень. Так званий раніше «забутий континент», за різними оцінками, наразі вміщує від 30 до 40% всіх світових запасів природних ресурсів. Це обумовлює його привабливий суб'єкт-об'єктний статус на глобальній геополітичній карті світу майбутнього.

У сучасній міжнародній ситуації, Африка має підтримку своєї позиції зі сторони Китаю в ООН у прагненні зробити більш справедливими умови світової торгівлі (наприклад, розширення представництва африканських країн у Раді Безпеки ООН). Зі своєї сторони африканські країни (за правилом «одна країна – один голос») також підтримують Китай у важливих для нього міжнародних питаннях.

Китай обрав модель навздогінного переходу з елементами органічної модернізації, що досі знаходяться у процесі конструювання. Одним із цікавих підходів в руслі такої

моделі модернізації є так звана стратегія «м'якої сили». Вона проявляється в тому, що за останні роки суттєво змінилися основні припущення та практика китайської зовнішньої політики щодо Африки. Протягом етапу холодної війни Китай намагався наголосити на відмінностях своєї дипломатичної та технічної допомоги країнам Африки, наголошуючи на солідарності та взаємній повазі. Як стверджують сучасні вчені, зовнішня культурна політика Китаю полягала в тому, щоб «спочатку подружитися, потім посилити розуміння і, нарешті, встановити офіційні відносини» [37, с. 75].

Більшість форм культурних ініціатив, прийнятих Китаєм з 1950-х рр. залишаються досі, з'являються нові. Китайський уряд щорічно виділяє більше 5-6 мільйонів китайських юанів для ініціатив культурної дипломатії з африканськими країнами. Ця сума, як правило, розділена на дві частини: 1) для програм обміну інтелігенції, наукових та культурних діячів, молодих політиків; 2) для придбання матеріалів та обладнання, книг. Культурна дипломатія Китаю – своєрідна «наступальна привабливість» або «м'яка сила» з сильним традиційним культурним фоном. Тут переважає риторика не так «скорочення бідності» чи вузьких економічних інтересів, як позиціонування Китаю другом та партнером країн, що розвиваються, через тонку мобілізацію культурних норм та висловлювань.

З кінця 1990-х рр. культурний ринок став новим, але всеохоплюючим елементом глобалізації політики Китаю. Найперше завдання такого руху –представити позитивний імідж Китаю. Відповідно, великі культурні заходи, наприклад Олімпійські ігри 2008 р. та китайські культурні фестивалі стали важливими напрямками демонстрації Китаю в світі.

З 2004 р. велика кількість китайських артистів відвідує Африку, було розпочато спеціальні культурні фестивалі «Подорож китайської культури до Африки» та Молодіжний фестиваль Китай-Африка [48, с. 75].

Друга офіційна мета китайської культурної дипломатії – це закріпити «мирний підйом» Китаю та ідеал «гармонійного світу» у свідомості зовнішнього світу. Культурна дипломатія стає своєрідним інструментом для продажу світові ідеї про те, що

економічне зростання Китаю не є загрозою для Заходу або для країн третього світу. Водночас, китайська культура стала експортним сектором, товаром в системі культурної індустрії, що є не лише інструментом зовнішньої політики.

З 2017 по 2019 рр. Китай підготував понад 10 тисяч спеціалістів з Африки у різних сферах (станом на 2022 р. – 15 тисяч), включаючи 3700 державних службовців [92, с. 47]. Лише з 2014 по 2020 р. Китай відкрив біля 500 інститутів Конфуція по всьому світу, які сприяють у викладанні китайської мови як іноземної та культурному обміну, співпраці у сфері освіти, культури та економіки. Інститути Конфуція символізують початок мирного звернення Китаю до свого минулого та сходження до майбутнього.

У Пекінському університеті та Університеті Чжецзян спеціально створені африканські інститути. Також зростає кількість професійних шкіл, які спеціалізуються на підготовці африканців, їхня діяльність ініційована різними міністерствами, може також фінансуватися місцевими органами влади або великими компаніями. Ху Цзіньтао з 2016 р. почав активно заохочувати молодь з Китаю для участі у будівництві, медичній, сільськогосподарській та викладацькій кар'єрі в Африці. Китайський уряд відправляє до Африки багато китайців-волонтерів (китайська версія Корпусу миру). Цікавою також є практика міст-побратимів. На початку XXI ст. 73 міста з 23 африканських країн уклали угоди про співпрацю з китайськими містами-побратимами.

Китай має розгалужену систему дипломатичних представництв та культурних центрів на африканському континенті, що добре фінансуються. Серед популярних каналів культурної кооперації, що сприяють культурному обміну та політичному діалогу, в яких беруть участь африканські вчені, художники, службовці та їхні китайські колеги, можна назвати китайсько-африканський симпозіум з прав людини (Пекін, жовтень, 2014 р.), конференцію китайсько-африканського співробітництва з питань охорони навколишнього середовища (Найробі, лютий 2015 р.), Міжнародний симпозіум африканської та китайської музики (Пекін, 2015 р.), симпозіум з питань спільного розвитку Китаю та Африки (Пекін, 2016 р.) та ін. У порівнянні із попереднім періодом, коли у будь-яких публічних дискурсах на міжнародному рівні китайський уряд

апелював до ідеології, ці заходи з фокусами на науці, музиці, журналістиці, екології, правах людини та освіті сприяли встановленню партнерських відносин більш «м'якими» засобами. Це потребувало більше часу, але, в результаті, забезпечило більш сталий результат співпраці.

З 2016 р. між Китаєм та Африкою діє програма культурного обміну, покликана поглибити взаємне культурне розуміння, під час якої африканські культурні діячі відвідують Китай, а китайські – Африку. Ця програма була спеціально розроблена для 10 африканських країн – Сенегалу, Беніну, Малі, Республіки Конго, Мадагаскару, Танзанії, Замбії, Ефіопії, Ботсвани, Уганди [38, с. 123]. Китайська культурна програма відрізняється від співпраці, яка відбувається в рамках культурних обмінів США, тим, що вона не обмежується спільними проектами або заходами. Учасники програми мають можливість не лише співпрацювати з представниками інших країн, але й використовувати свій досвід для розвитку власної культури та збагачення міжнародного культурного діалогу. Тобто, Китай ставить акцент на проблеми внутрішнього культурного розвитку африканських країн. Китай завжди хоче представити себе як дружню країну, що розвивається, намагаючись сприяти зміцненню можливостей самостійності іншої сторони партнерства.

Заслуговує на увагу державна стратегія Китаю на підвищення рівня освіти власних громадян, поступальний розвиток систем національної освіти та науки, величезні інвестиції у перетворення у цих ключових галузях соціальних змін, де і продукуються основні інновації.

Для всього світу неочікуваним була можливість сильного впливу Китаю на африканські країни. Причому цей вплив, наче за логікою конфуціанства, базується на дружбі та щедрості. На відміну від європейських країн та США, Китай не ставить інституційні вимоги, проголошує політику невтручання у національні справи та питання місцевої влади для реалізації інвестицій. Цю позицію певним чином критикують країни консолідованої демократії, але те, що Китай ставиться до Африки як рівноправного партнера виявилось виграшним у стратегічному плані і стало запланованою ще у

середині ХХ ст. невід'ємною компонентою модернізаційного курсу Китаю [85, с. 89]. Цілі розвитку для Китаю, визначені ще Ден Сяопіном, вдалося досягнути на роки наперед.

Отже, вплив Китаю у африканському регіоні не обмежується фінансовими чи інвестиційними вливаннями. Особливою є політика Китаю щодо розвитку людського потенціалу в Африці. Китайська держава фінансує підготовку для Африки десятки тисяч фахівців вузького профілю, надає гранти на культурні проекти, фінансує навчання студентів та підтримує молодих вчених із Африки. З іншого боку, підвищення рівня освіченості населення, постійні культурні комунікації, тісні консультації з урядами реципієнтами та їхніми виборцями є одним із способів забезпечення сталості проектів, що фінансуються Китаєм в Африці [17, с. 79].

Центральна оперативна логіка китайської допомоги полягає в тому, що країни-реципієнти повинні керуватися власним розвитком і роль Китаю має обмежуватися передачею технологій (а, отже, Китай все більш модернізуватиметься в напрямку центру таких технологій) та матеріальних ресурсів. Китайський уряд демонструє розуміння, що розбудова потенціалу повинна переводитися як реальна передача знань і навичок в тих проектах, які фінансуються Китаєм [57, с. 142]

Китайська влада реагує на критичні зауваження до своєї діяльності і наразі ставить чіткі вимоги від китайських фірм, які працюють в Африці, дотримуватися міжнародних норм щодо трудових прав, умов праці та екологічної безпеки та стандартів, проявляти корпоративну соціальну відповідальність [95, с. 34].

У період з 2000 р. до 2018 р. торговий оборот Китаю з Африкою виріс у 17 раз, а об'єм китайських інвестицій в африканські країни – виріс більше, ніж у 100 раз. За результатами саміту ФОСАС, Китай зобов'язується протягом наступних трьох років виділити африканським країнам близько 60 млрд доларів допомоги у різній формі [90, с. 56]. Деякі аналітики зазначили, що такі великі інвестиції релевантні лише традиційній китайській філософії – філософії щедрості. Ця філософія доповнюється ще трьома ціннісними принципами китайсько-африканського співробітництва: 1) не заважати

африканським країнам у пошуку власного шляху розвитку; 2) не нав'язувати своєї думки; 3) не супроводжувати інвестиції політичними умовами; 4) не прагнути отримати політичні вигоди; 5) не втручатися у справи африканських країн.

У вересні 2016 р. у Китаї відбувся 11 економічний саміт G-20. Ретельна підготовка до нього засвідчила безумовний авторитет президента Сі Цзіньпіна в китайській системі влади [58, с. 77]. G-20 – це той випадок, коли Китай демонструє свою дипломатичну мудрість – побудувати відкриту, взаємопов'язану світову економіку [77, с. 98]. Ця грандіозна подія, яка відбулася в Китаї, засвідчила, що сучасний Китай має багато нової енергії у суспільно-політичній сфері для активної участі у формуванні нового порядку світової економіки і інституціалізації стійкої позиції Китаю серед супердержав, в тому числі і через підхід «м'якої сили» [99, с. 103].

1.3. Реалізація Китаєм своїх геополітичних інтересів через економічні та політичні ініціативи

Реалізація геополітичних інтересів Китаю в Африці через економічні та політичні ініціативи є предметом значного дослідження та дискусії в сучасній геополітичній науці. Сучасна динаміка відносин Китаю та країн Африки виявляється у широкому спектрі ініціатив та проектів, які включають у себе економічні співпрацю, інфраструктурні розвиток, торгівлю, інвестиції та політичні угоди. Цей підрозділ присвячений аналізу та розгляду стратегій та засобів, якими Китай реалізує свої геополітичні інтереси в регіоні через ці економічні та політичні ініціативи. Розглянемо основні аспекти цього процесу та використання цитат з наукових досліджень для підтримки аналізу.

Ключовим елементом реалізації геополітичних інтересів Китаю в Африці є його економічна стратегія. Китай активно використовує економічні інструменти, такі як інвестиції, торгівля та інфраструктурні проекти, для зміцнення свого впливу в регіоні [25, с. 1]. Провідні дослідники відзначають, що економічні ініціативи Китаю в Африці, такі як "Пояс і шлях" та "Форум співпраці Китай-Африка", дозволяють Китаю

підтримувати свій геополітичний вплив та розвивати стратегічні партнерства з країнами регіону [25 с. 72].

Одним із ключових напрямків реалізації геополітичних інтересів Китаю в Африці є розширення інвестиційної діяльності. Китайські компанії активно інвестують в різні сфери економіки Африки, включаючи добувну промисловість, інфраструктурні проекти та сільське господарство [25, с. 23]. Ці інвестиції дозволяють Китаю забезпечити доступ до природних ресурсів Африки та зміцнити свою економічну позицію в регіоні [82, с. 112].

Паралельно з розширенням економічної присутності, Китай активно залучає Африку до своїх глобальних ініціатив, таких як "Пояс і шлях". Ця ініціатива спрямована на зміцнення торговельних та інфраструктурних зв'язків між Китаєм та країнами Євразії та Африки [26, с. 87].

У рамках цієї ініціативи Китай активно інвестує в будівництво та розвиток транспортної інфраструктури в Африці, що сприяє зміцненню його економічного впливу та забезпечує нові можливості для торгівлі та інвестицій [5, с. 56].

Іншим важливим аспектом реалізації геополітичних інтересів Китаю в Африці є політичні взаємовідносини. Китай активно встановлює та розвиває дипломатичні зв'язки з країнами Африки, шукаючи підтримку своїх інтересів на міжнародній арені [30, с. 124]. Важливим елементом політичної стратегії Китаю в Африці є розвиток міжнародних політичних угод та спільних ініціатив з країнами регіону [3, с. 78].

Розвиток інфраструктурних проектів є ще одним важливим засобом реалізації геополітичних інтересів Китаю в Африці. Китай активно залучається до будівництва та розвитку інфраструктури в регіоні шляхом фінансування та реалізації різноманітних проектів [1, с. 132]. Наприклад, в рамках ініціативи "Пояс і шлях" Китай фінансує будівництво та реконструкцію доріг, залізниць, портів та інших інфраструктурних об'єктів в Африці, що сприяє збільшенню економічного зв'язку між Китаєм та країнами регіону [53, с. 87].

У той же час, економічні та інфраструктурні ініціативи Китаю в Африці також викликають певні суперечності та критику з боку міжнародної спільноти. Деякі дослідники зауважують, що деякі інфраструктурні проекти, реалізовані Китаєм в Африці, можуть мати негативний вплив на місцеві спільноти та природне середовище [89, с. 42]. Також, існують побоювання щодо залежності країн Африки від китайських інвестицій та кредитів, а також щодо можливості надмірного навантаження державного боргу [15, с. 153].

Для Китаю також важливо розширювати свій політичний вплив в Африці через укладання різноманітних дипломатичних угод та спільних ініціатив з країнами регіону. Наприклад, Китай активно розвиває багатосторонні форми співпраці з Африканським Союзом та іншими регіональними організаціями [93, с. 45]. Ці спільні ініціативи дозволяють Китаю зміцнити свої дипломатичні зв'язки та підтримати свої політичні інтереси в регіоні [16, с. 67]

Одним із ключових аспектів політичної стратегії Китаю в Африці є розвиток військово-технічного співробітництва. Китай активно співпрацює з країнами Африки у сфері постачання військової техніки та зброї, а також надає військову допомогу та навчання" [52 с. 89]. Ця співпраця дозволяє Китаю зміцнити свої оборонні зв'язки в регіоні та підтримувати свою геополітичну позицію.

Однак, розширення політичного впливу Китаю в Африці також викликає певні обурення та опір у міжнародній спільноті. Деякі країни, а також міжнародні організації, висловлюють занепокоєння стосовно збільшення військового присутності Китаю в регіоні та можливих наслідків цього для міжнародної стабільності [87, с. 101].

Попри складнощі та спірні питання, геополітичні інтереси Китаю в Африці інтенсивно розвиваються, відображаючи зростаючу стратегічну важливість регіону для китайської зовнішньої політики. За останні десятиліття Китай став одним з найбільших інвесторів, торгових партнерів та донорів розвитку для Африки [74с. 112]. Ця зростаюча присутність Китаю в регіоні свідчить про його намір забезпечити свої стратегічні

інтереси, включаючи забезпечення доступу до природних ресурсів, розширення ринків збуту та зміцнення свого геополітичного впливу.

У майбутньому можна очікувати подальшого зростання геополітичного впливу Китаю в Африці, особливо з урахуванням його амбіційних глобальних ініціатив, таких як "Пояс і шлях" [45, с. 132]. Проте, разом з цим виникають і нові виклики та можливі ризики, пов'язані з збільшенням конкуренції за вплив у регіоні та збільшенням геополітичної напруги [8, с. 147].

У світлі цих викликів, подальший дослідження геополітичних інтересів Китаю в Африці є надзвичайно важливим для розуміння сучасних тенденцій у міжнародних відносинах та їх впливу на регіональну та глобальну стабільність і безпеку [33, с. 155]. "Однак офіційні дані про конкретні китайські інвестиційні проекти в Африці відсутні і є предметом дискусій серед політологів" [62, с. 76]. "Влада КНР слідкує за інформацією про свою діяльність в Африці і навіть приховує її, посилаючись на те, що інші африканські країни є чутливими" [61, с. 34]. "Такий підхід викликає питання про реальні наміри Китаю та можливі наслідки його дій" [23, с. 88].

"Країни всього світу зацікавлені в моделі розвитку, яку пропонує Китай" [96, с. 142]. "Цікаво, що Китай, який раніше відкидав традиційні концепції, тепер використовує їх у своїх стратегіях, беручи до уваги глобальні тенденції" [48, с. 99]. Незважаючи на те, що відносини між Китаєм та Африкою змінювалися з плином часу, питання про довгострокові перспективи цих відносин та їхній вплив на обидві сторони є важливим. "Чи зможе Китай зберегти свої інвестиції в Африку в довгостроковій перспективі без дотримання прав людини та вимог прозорого управління?" [69, с. 56]. "Відповідь на це питання може визначити майбутнє міжнародної системи та роль Китаю в ній" [41, с. 110].

РОЗДІЛ 2.

ВПЛИВ АФРИКИ НА ПРІОРІТЕТИ КИТАЮ В РАМКАХ ЙОГО АФРИКАНСЬКОЇ СТРАТЕГІЇ

2.1. Місце країн Африки в китайській зовнішньополітичній стратегії

Попри те, що Китай є комуністичною державою, він уникає нав'язувати африканським країнам свою модель політичного управління. "Китай зміцнює свої дипломатичні зв'язки з Африкою, балансуючи між партнерством з ядерними 'наддержавами' та постійним місцем у Раді Безпеки ООН і своєю роллю в підтримці 'пригноблених держав світу'" [51, с. 230]. Пріоритетом для Китаю є розвиток стратегічного партнерства з африканськими країнами на засадах рівності та взаємної довіри, що відповідає його зовнішньополітичним принципам мирного співіснування та невторчання у внутрішні справи інших країн [57, с. 58]. У період з 2002 по 2005 рік політична культура Китаю почала еволюціонувати, відбулися кадрові зміни, а національні економічні стратегії зміни віддзеркалювали економічні прориви на зовнішніх ринках [38, с. 104].

На думку, Ж. ван де Валле (журналіста та політолога), китайська партія почала вбирати у свою психіку ідею величі свого народу та ставлення по особливому до себе, що зумовило оновлення китайського геополітичного мислення та розуміння необхідності збереження сфери впливу, особливо в Африці [55, с. 142]. Період з 2002 став для Китаю часом стратегічних можливостей, як заявив голова КНР Дзян Дземінь у своїй вступній промові на 16-му Все китайському з'їзді Комуністичної партії Китаю [17, с. 302]. Розвиваючи свою зовнішню політику, Китай підписав угоди про економічну співпрацю з африканськими країнами, зокрема з Анголою, Суданом і Нігерією, за формулою "нафтових інвестицій" і почав активно співпрацювати в галузі

нафтовидобутку. Ці країни стали важливими партнерами в розвитку економічних інтересів Китаю в Африці [57, с. 213].

Ще однією причиною привабливості Китаю для африканських країн стало те, що Китай не висуває додаткових умов для співпраці, як-от демократичні цінності, свобода слова та боротьба з корупцією, що відрізняє його від інших світових лідерів [95, с. 64]. Як підкреслив Лі Чжаосін (міністр закордонних справ), Китай завжди готовий до дипломатичної співпраці з африканськими країнами, незалежно від їхніх особливостей [90, с. 119]. Китай свідомо відмовився від "морального виміру" у своїх відносинах з Африкою, щоб відкрити вікна можливостей, які закриті для західних конкурентів [92, с. 74].

Привабливість Китаю для багатьох африканських країн частково пояснювалася тим, що він не намагався встановлювати політичні стандарти або просувати ідею державного будівництва, як це робили західні країни [77, с. 48]. Китай відокремлював економічне співробітництво від інших аспектів і використовував модель "мирної еволюції режиму" [99, с. 109]. Однією з попередніх умов співпраці з африканськими країнами було зобов'язання не визнавати незалежність Тайваню, що було закріплено у двосторонніх угодах [49, с. 88]. Китай уникав втягнення в конфлікти та зберігав неупередженість у відносинах з різними сторонами під час внутрішніх конфліктів в Африці [88, с. 135].

Завдяки китайській дипломатії Китаю вдалося зберегти відносини з африканськими країнами, які раніше перебували в міжнародній ізоляції, як-от Зімбабве і Судан, і стати великим постачальником товарів і послуг на ці ринки [65, с. 123]. Зростаюче значення Африки у світовій економіці, особливо як важливого джерела природних ресурсів, робить її важливим партнером для Китаю, який прагне забезпечити економічне зростання [28, с. 201]. Крім того, Африка демонструє стабільний і сталий розвиток, що робить її привабливим об'єктом для інвестицій [31, с. 142]. У своїй зовнішньополітичній стратегії Китай висунув концепцію "відповідальної держави", яка

характеризується поміркованістю і відрізняється від підходу США, що активно втручаються у внутрішні справи інших країн [67, с. 90].

Китайська концепція "відповідальної держави" дає йому змогу активно втручатися в розвиток країн третього світу та забезпечувати політичну й економічну стабільність [51, с. 90]. На думку французького політолога Ю. Ведріна, у 2007-2008 роках Китай відмовився від політики нейтралітету, щоб зберегти свої позиції, але це вже не актуально у зв'язку зі зміною світової політичної ситуації [58, с. 74]. Успіх китайських компаній у реформуванні трудових систем африканських країн підштовхнув уряди африканських країн до тіснішої співпраці з Китаєм. Наприклад, 2007 року компанія New Hope Liuhe побудувала завод у Нігерії, на якому працювали тисячі людей [38, с. 122].

Після успіху китайського агробізнесу в Нігерії 2010 року уряд країни підписав угоду про будівництво аналогічного заводу в Порт-Харкорті. Цей приклад також спонукав уряди Чаду та Камеруну збільшити присутність китайського агробізнесу у 2020 р. Позитивний соціальний ефект від діяльності Китаю в Африці в період з 2005 по 2008 р. призвів до того, що більшість африканських країн, особливо в період 2008-2010 рр., перейшли до співпраці з Китаєм під час світової фінансової кризи 2008-2010 років [85, с. 145]. Китай збільшив свої валютні резерви і почав активно інвестувати в такі африканські країни, як ПАР, Замбія, Малі, Ефіопія та Еритрея. У 2009 році обсяг китайських інвестицій у ці країни сягнув рекордної позначки в 5,5 мільярда доларів США [17, с. 277]. Цей період ознаменував початок інтенсивної "економічної експансії" Китаю в Африку, на чому наголошують світові експерти та відомі економісти, як-от П. Кругман, Д. Стігліц і Д. Сакс.

З 2009 року підхід Китаю до співпраці з Африкою перейшов від політичного альянсу до прагматичної бізнес-моделі [57, с. 58]. Китай усвідомив, що для успішного виробництва необхідні значні ресурси і що, володіючи другими за величиною валютними резервами у світі, він може впливати на глобальні процеси [95, с. 89]. Таким чином, Африка стала для Китаю важливим джерелом ресурсів, включно з нафтою, вугіллям, газом та іншими металами. Імпортується також низько збагачений уран,

необхідний для створення ядерної зброї. Країни-постачальники цих ресурсів стали пріоритетними для Китаю. Ця стратегія підкріплюється угодами про стратегічне економічне співробітництво, підписаними з кількома африканськими країнами [90, с. 223]. Професор політології Університету Париж-Сорбонна Е. Нгуєн вважає, що важливі економічні зв'язки посилюють політичну близькість, але не завжди гарантують реалізацію ділових інтересів [58, с. 411].

Китай активно використовує "фінансову дипломатію" для розширення свого впливу в Африці, особливо в енергетиці, гірничодобувній промисловості, будівництві та на споживчих ринках [77, с. 73]. Китайське керівництво вивчило міжнародний досвід і приділяє велику увагу енергетичній та ресурсній безпеці, диверсифікації джерел постачання і транспортуванню ресурсів. Фінансова стратегія Пекіна спрямована на розширення свого впливу в Африці на основі прозорих стандартів і пропорційності [99, с. 134]. Китай займається не тільки торгівлею та інвестиціями в Африку, а й розвідкою корисних копалин та інвестиціями в інфраструктуру. Наприклад, Китай вклав кошти в будівництво житла для робітників і залізничного транспорту в Анголі, сприяючи розвитку місцевого населення та економіки [74, с. 155].

Міжнародні організації, такі як Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), у своєму звіті за 2011 рік зазначили, що китайські інвестиції в інфраструктуру відіграють важливу роль в економічному розвитку та соціальній стабілізації Центральної та Південної Африки. Як зазначається у дослідженні Хофмана та Ніхолсона, інвестиції Китаю в африканські країни, зокрема в транспортну інфраструктуру, "допомагають створювати економічний фундамент, необхідний для стійкого зростання" [66, с. 113]. Незважаючи на інтенсивну економічну експансію Китаю, позитивний ефект від його інвестицій особливо очевидний для країн Африки на південь від Сахари, які потребують економічного оновлення, яке не може забезпечити Захід. Африканські країни дуже прихильно сприйняли китайські пропозиції про інвестиції та економічну допомогу. Наприклад, стратегічне партнерство між Китаєм і Нігерією ґрунтується на економічних умовах, які діють уже понад 30 років: контракти

на видобуток нафти в обмін на розвиток інфраструктури, підкріплені низькопроцентними кредитами, прив'язаними до юаня, а не до долара США. Відповідно до аналізу Лі та Хуана, така стратегія Китаю "створює стабільні та довгострокові економічні відносини, які базуються на взаємних інтересах" [18, с. 87]. Китай намагається налагодити стратегічний діалог з африканськими країнами, що демонструє різницю в підходах між проектами європейських країн і проектами, здійснюваними міжнародними фінансовими інститутами.

Як довели багато експертів, Китай не тільки пропонує свої ресурси, а й намагається позитивно вплинути на розвиток Африки. За словами Поля Сю, китайська стратегія в Африці базується на "прагненні створити довгострокові партнерські відносини, засновані на взаємній повазі та вигоді" [94 с. 145]. Китайський дослідник Чжоу Гуантай підкреслює, що співпраця має бути заснована на принципах рівності та поваги. Китай хоче залишити свій вплив на Африку як соціальну спадщину для майбутніх поколінь. Політична солідарність і співпраця на міжнародній арені також відіграють важливу роль у китайсько-африканських відносинах. Саме тому відносини між двома країнами були пріоритетними з моменту початку деколонізації Африки.

За останні 70 років Китай розвивав свої відносини з Африкою, особливо з Африкою на південь від Сахари, по осі "Південь-Південь". В основі цієї стратегії лежать вісім політичних принципів взаємовигідного партнерства, сформульованих під час візиту президента Чжоу Еньлая до Малі 1964 року, які залишаються актуальними і сьогодні [97, с. 301].

Перший принцип полягає в тому, що Китай надає допомогу іншим країнам на основі рівності та взаємної вигоди.

Другий принцип полягає в тому, що Китай поважає суверенітет і територіальну цілісність країни-одержувача допомоги.

Третій принцип передбачає, що Китай може надавати економічну допомогу у вигляді безвідсоткових або низьковідсоткових позик і може подовжувати термін позики, щоб знизити фінансовий тягар для країни-одержувача.

Четвертий принцип свідчить, що Китай не прагне поставити країни-одержувачі в політичну або фінансову залежність від Китаю. Головна мета - підтримати економічне відновлення цих країн.

П'ятий принцип полягає в тому, що проекти, які спільно розробляють Китай і країна-одержувач, мають бути ефективними, прибутковими і сприяти збільшенню капіталу в країні-одержувачі.

Шостий принцип полягає в тому, що найкраще обладнання та матеріали мають бути надані Китаєм за цінами, встановленими на світовому ринку. У тому разі, якщо матеріали не відповідатимуть очікуванням країни-одержувача, Китай зобов'язується замінити і поліпшити їх.

Сьомий принцип передбачає, що Китай належним чином навчатиме і готуватиме співробітників країни-одержувача до роботи з наданим обладнанням.

Восьмий принцип передбачає, що рівень матеріальної підтримки експертів, що направляються Китаєм для надання допомоги в будівництві, має бути еквівалентний рівню підтримки місцевих експертів. Жодних особливих умов або вимог не допускається [66, с. 412].

Деякі дослідники вважають, що ці принципи політики встановили чіткі правила для відносин між Китаєм і Африкою та дозволили уникнути "підводних каменів", характерних для міжнародних фінансових інститутів. Як зазначив Браун, "ці принципи є основою для сталого партнерства та запобігають експлуатаційним практикам" [9, с. 45]. Їхня ефективність не піддається сумніву, але їхня ситуативна значущість очевидна.

Політичний вимір китайсько-африканських відносин чітко визначається "кількісним підходом", тоді як якісний вимір повністю підпорядкований економічному вектору співпраці. Будучи складним і динамічним регіоном, Африка стикається з численними глобальними викликами та загрозами, що робить співпрацю з нею пріоритетною для глобальної системи безпеки. Як стверджує Сміт, "Африка стала ключовим регіоном для реалізації китайських глобальних амбіцій" [73, с. 112].

Китай ставить перед собою стратегічні цілі у відносинах з Африкою, які включають участь у глобальному лідерстві та відповідальність за глобальний розвиток. Політичний діалог з Африкою спрямований на підтримку багатополярності світової системи та запобігання створенню нових зон впливу Заходу. Як зазначає Джонс, "багатополярний світ є ключовою метою китайської дипломатії в Африці" [43, с. 133].

Згідно з китайською концепцією дипломатії, Африка має бути необхідним елементом багатополярного світу. Китай активно використовує "африканський фактор" для просування своїх дипломатичних інтересів, таких як блокування сепаратистських тенденцій щодо Тайваню, реформування міжнародних фінансових інститутів і зміна екологічних стандартів. Як відзначає Ван, "Африка є стратегічним елементом китайської зовнішньої політики" [83, с. 98].

Китай прагне змінити геополітичний ландшафт і просувати свої інтереси у світових справах, зокрема, через зміни в структурі міжнародних організацій, що відображають його політичний вплив. За словами Чена, "Китай використовує свою участь у міжнародних організаціях для розширення свого впливу" [14, с. 213].

За останнє десятиліття Китай активно використовував своє право голосу в ООН, щоб блокувати або підтримувати резолюції, що відповідають його інтересам. Наприклад, багато африканських держав голосували проти китайських резолюцій щодо прав людини і Тибету. Відповідно до дослідження Лі, "співпраця з африканськими країнами забезпечує Китаю підтримку в ООН" [50, с. 176].

Китай також використовував свою співпрацю з Африкою для нарощування своїх збройних сил відповідно до міжнародних стандартів. Хоча китайські збройні сили є одними з найбільших у світі, в останні десятиліття вони не брали участі в реальних операціях і потребують практичної підготовки. За словами Чена, "військові навчання в Африці є важливим елементом підготовки китайських військ" [19, с. 199].

Важливим елементом військово-політичної стратегії Китаю в Африці є його участь у миротворчих операціях ООН, особливо в таких конфліктних країнах, як Судан, Демократична Республіка Конго, Ліберія та Сомалі. У 2008 році китайський флот брав

активну участь у боротьбі з піратством біля берегів Сомалі, що свідчить про його готовність вступити в глобальну конкуренцію за позиції в захисті морських комунікацій [91, с. 170].

Участь Китаю в миротворчих операціях в Африці не тільки сприяє політичній стабільності та безпеці, а й сприяє розвитку торговельно-економічних відносин у регіоні. Незважаючи на конфлікти і напруженість у сфері безпеки, Китай активно веде бізнес у таких країнах, як Кот-д'Івуар, Ліберія, Центральноафриканська Республіка і Демократична Республіка Конго. Африканська стратегія Китаю, яку журнал *The Economist* називає "повільним поглинанням ринку", виявилася ефективною, і Китай стає впливовим гравцем у міжнародних зусиллях зі стабілізації на континенті [98, с. 215].

З погляду ООН, перегляд її міжнародної присутності в зонах конфліктів, зокрема в Ліберії та Кот-д'Івуарі, може призвести до скорочення місій і поглиблення кризи ООН у сфері будівництва миру. З початку 2013 року Китай став найбільшим постачальником місій ООН в Африці серед п'яти постійних членів Ради Безпеки ООН і другим за величиною постачальником миротворців у світі.

Станом на липень 2017 року Китай уже підготував власним коштом понад 1100 миротворців і планує до 2020 року підготувати ще 900 військовослужбовців із 25 держав-членів. Китайські війська в Африці використовують тільки вітчизняну військову техніку, перевірену і вдосконалену в реальних бойових умовах. Крім того, Китай продає свої військові технології іншим країнам-партнерам, які беруть участь у миротворчих операціях [57, с. 78].

Розвиваючи свій миротворчий потенціал, Китай переймає досвід іноземних військових і створює імідж надійного партнера в забезпеченні глобальної стабільності. Це дає змогу Китаю розширювати політичні зв'язки, розвивати економіку і модернізувати збройні сили.

2.2 Сфери сучасних африкансько-китайських відносин

Сучасне співробітництво між Африкою та Китаєм відзначається глибокою економічною інтеграцією Пекіна у континент. За даними ООН, обсяг торгівлі між Пекіном та Африкою в 2017 році перевищував 250 мільярдів доларів США (у порівнянні, у 1965 році він становив лише 190 мільйонів). Третій "Форум співробітництва Китай-Африка" (FOCAC), що відбувся у листопаді 2006 року в китайській столиці, підтвердив центральне значення континенту у зовнішній політиці Китаю.

Економічна зацікавленість Пекіна у цьому регіоні визначає основні напрями двосторонньої співпраці, що ґрунтуються на міцних політико-дипломатичних засадах. Серед ключових сфер такої співпраці можна виділити наступні:

- співпраця у сфері нафтогазового комплексу;
- розвиток гірничодобувної промисловості та освоєння корисних копалин;
- імпорт Китаєм сировини з Африки;
- сільське господарство.

Президент ДРК Жозеф Кабіла, оцінюючи важливість економічних секторів співпраці між Африкою та Китаєм, в інтерв'ю агентству Reuters зазначив: "Ми не можемо говорити про продуктивні відносини з будь-якою країною, якщо ми не бачимо їхнього відображення у державному бюджеті або власними очима. Китай є прикладом того, як важливо економізувати наші стосунки. Коли є робота, зарплата і держава розвивається, ми готові ділитися нашими ресурсами з китайськими партнерами. Тому що вони дивляться у майбутнє, а Захід все ще живе минулим".

Як було зазначено, Китай виступає одним з основних імпортерів нафти з Африки. За останніми оцінками, цей регіон володіє 13% світових запасів нафти. США імпортують приблизно 60% африканської нафти, у той час як Китай забезпечує 23% імпорту. Важливо відзначити, що багато африканських країн, зокрема Намібія, Чад та Нігерія, стали виробниками нафти завдяки впровадженню нових технологій, які спочатку були запропоновані китайськими державними корпораціями.

Для Китаю експорт нафти з Африки став важливим чинником зменшення власної енергозалежності від Росії. Ця галузь ресурсної співпраці з чорним континентом наразі

є найбільш прибутковою як для Пекіна, так і для держав регіону. За оцінками державної China National Offshore Oil Corporation, за останні 10 років Китай заплатив африканським країнам за видобуту нафту понад 15 мільярдів доларів США; ще 3,2 мільярда були інвестовані китайською стороною у супутні інфраструктурні проекти, відбудову нафтогонів та транспортних артерій у Анголі, Судані, Нігерії, ПАР та Алжирі.

Важливість співпраці у нафтогазовій сфері між Китаєм та африканськими країнами має двобічно позитивний вплив: окрім вдосконалених механізмів транспортування сировини та розвитку портової інфраструктури, наявність китайських нафтових гігантів позитивно впливає на внутрішню безпекову ситуацію у державах та зменшує соціальну напругу на місцях. Завдяки значним інвестиціям у розробку нафтогазових родовищ, здійсненим китайськими компаніями в Нігерії, Алжирі та ПАР, ці три країни протягом останніх 5 років зробили значний крок у напрямку стабільного постачання цієї сировини та підвищили економічну прибутковість, що відобразилося у збільшенні доходів державних бюджетів.

Нафтова промисловість стала основною сферою взаємин між Китаєм та Лівією, яка, після повалення режиму М. Каддафі, потребувала значних інвестиційних проектів для відродження практично зруйнованої галузі після громадянської війни та серії економічних криз. В даний час китайські компанії активно конкурують з російськими та американськими корпораціями, беручи участь у розвідці нафтових родовищ на лівійському шельфі. Крім того, Китай проявляє інтерес до нафтогазових родовищ у Гвінейській затоці, де протягом останніх десяти років збільшилася присутність китайських геолого-розвідувальних компаній, які оцінюють запаси нафти у цьому субрегіоні як «вкрай перспективні».

У цілому, нафтогазова галузь для Китаю в Африці реалізується за взаємовигідною схемою «сировина в обмін на інфраструктуру», що відповідає інтересам африканських країн, які не мають власних технологій для видобутку нафти, транспортування та забезпечення стабільних поставок. Африканські експерти, розглядаючи досвід співпраці з провідними західними нафтовими компаніями, такими як Shell, Exxon Mobil, Chevron

і Total, відзначають відмінність підходу китайських компаній, які активно інвестують у розвиток перспективних родовищ, а не просто в експлуатацію вже існуючих. Крім того, китайські компанії мають менші негативні впливи на довкілля порівняно з західними корпораціями.

Говорячи про гірничо-видобувну індустрію, що є другою за значущістю сферою економічних інтересів Китаю в Африці, слід відзначити, що ця галузь є найбільш динамічною серед усіх промислових секторів, в яких присутній Китай в регіоні. Якщо нафта є стратегічно важливим ресурсом, що був досліджений практично повністю протягом останніх 50 років, то інші види корисних копалин (такі як вугілля, мідь, алюміній, хром, вольфрам, кобальт та інші) у Африці потребують подальших досліджень їх місцезнаходження та геологічної оцінки.

Розвинена промисловість Китаю, яка зараз перетворює його на провідну державу в галузі комп'ютерних технологій та цифрового зв'язку, потребує значного постачання ресурсів. Для продовження передового розвитку нанотехнологій, впровадження нових перспективних методів комунікації, виробництва мобільних пристроїв і забезпечення кібербезпеки, Китай відчуває гострий дефіцит окремих природних ресурсів, обмеженість яких на планеті сповільнює прогрес Пекіна на глобальному ринку високих технологій.

Оскільки ринки Латинської Америки та Близького Сходу вже переважно контролюються західними транснаціональними корпораціями, Китай змушений був звернутися до Африки в пошуках цих ресурсів. За чотири роки з 2008 по 2012 рік, Китай інвестував понад 4 мільярди доларів США з державних коштів в пошуках таких ресурсів.

Галузь геології та розробки родовищ корисних копалин Африки вразила Китай, особливо протягом останніх кількох років. Китайські науково-дослідні інститути, підтримані державою та приватним сектором, оголосили виявлення нових відкритих родовищ рідкісних корисних копалин у країнах, таких як Камерун, Мадагаскар, Зімбабве, Єгипет та Джибуті. Країни з найбільш низьким рівнем розвитку, такі як Зімбабве та

Мадагаскар, вже надали пріоритет китайським компаніям у розвідці й експлуатації ресурсів.

Участь китайських компаній у розвідці рідкісних корисних копалин в Африці відіграє важливу роль у відродженні геологічної науки в регіоні, яка фактично перестала розвиватися через відсутність кваліфікованих кадрів та фінансування. Це сприяє поступовому зменшенню відтоку талановитих науковців з регіону, що є загрозою для наукового потенціалу Африки. Наприклад, завдяки фінансуванню китайських інвесторів у 2012 році в Університеті Науки і Технології у Камеруні був відновлений факультет геології, де було придбане технічне обладнання та створена науково-дослідницька лабораторія. Подібні проекти також розпочалися в університетах Гани, Мозамбіку та Конго.

За даними Китайської Експортної Ради, у 2014 році імпорт рідкісних корисних копалин з Африки зріс на 8%. Серед пріоритетних напрямів цієї діяльності є видобуток і розвідування запасів урану і кобальту.

Уранова розвідка у Африці стала для Китаю дійсно стратегічним напрямом, оскільки модернізація запасів ядерної зброї вимагає додаткових сировинних ресурсів, яких в надрах Республіки вкрай бідні. Саме тому Китай активно закріплюється у трьох надважливих у цьому плані державах континенту – ПАР, Нігерії та Намібії, де китайські видобувні компанії стали монополістами в цій галузі і усіяко перешкоджають посяганням інших держав на ці території.

Важливою частиною "соціальної відповідальності" Китаю у співробітництві з "урановими" державами регіону є поліпшення умов праці місцевих працівників рудників. Китайські корпорації, відповідно до умов двосторонніх договорів з урядами зазначених трьох держав, сплачують спеціальні внески, які потім використовуються для будівництва лікарень та підвищення медичних виплат для працівників, задіяних у цій галузі.

Тісні зв'язки Китаю складаються з основними експортерами кобальту в Африці – це хімічна речовина, яка є ключовим компонентом у виробництві літій-іонних батарей,

акумуляторів та мікросхем для портативної комп'ютерної техніки та мобільних телефонів. Серед них на Африканському континенті можна виокремити ДРК та Замбію. Інвестиції китайської корпорації Huawei у цю галузь у зазначених державах досягли 45 мільйонів доларів США у 2017 році. Оскільки Пекін позиціонує себе як світовий лідер у новітніх технологіях і розширює свою присутність на міжнародних ринках телекомунікацій, можна очікувати подальшого зростання зацікавленості Китаю у цій сфері ресурсного забезпечення в майбутньому.

Протягом останніх десяти років китайська сторона активно залучалась до видобутку урану і кобальту в Африці, що призвело до створення понад 10 тисяч робочих місць [42, с. 85]. Це важливою мірою сприяло зменшенню безробіття в депресивних індустріальних районах зазначених африканських країн.

Ще однією сферою економічних інтересів у співпраці між Китаєм та африканськими державами є активний товарообіг та імпорт різних видів сировини, обсяги якого також виявляють позитивну динаміку за останні 5 років. За оцінками Світового Банку, починаючи з 2016 року, Китай займає третє місце серед імпортерів нересурсної сировини (продовольчої та виробничої) з Африки, після США та ЄС, і його присутність у цьому сегменті має тенденцію до посилення. Головними партнерами Пекіна на цьому напрямі є Ліберія, Габон, Камерун, Екваторіальна Гвінея, Чад та ДРК, які є важливими експортерами деревини до Китаю.

Африканська деревина є основним джерелом для активного розвитку китайської меблевої промисловості, але ця діяльність Китаю найбільш критикують міжнародні екологічні організації та активісти. Вирубка лісів на Чорному континенті, неясні та корумповані схеми виділення квот на заготовку деревини, а також наслідки цього, такі як посилення посухи і винищення рідкісних порід дерев, зазнали критики Китаю з боку відповідних інституцій США, ЄС та Програми ООН з довкілля (UNEP).

Крім того, присутність китайських деревообробних компаній в Африці є однією з найбільш проблемних для Китаю з точки зору дотримання норм охорони праці та безпеки працівників. За даними правозахисної організації Human Rights Watch, протягом

2015-2017 років у Камеруні та Чаді через недотримання техніки безпеки на лісопилках китайської компанії Hong Kong Vickwood загинуло понад 70 людей [75, с. 210].

У протигагу нафтовій промисловості та видобутку корисних копалин, сфера деревообробки, якою керує Китай в Африці, має найнижчий рівень оплати праці за годину, що спричинило масові страйки працівників та соціальні протести в Ліберії та ДРК. Зазвичай, щоб не розлючувати китайських інвесторів, такі протести придушуються місцевою поліцією з порушенням прав людини.

Сільське господарство (далі - СГ) є ключовою складовою сучасного ресурсного освоєння Китаєм Африки, на яку припадає понад 15% всіх інвестицій цієї держави на континенті. СГ є однією з найбільш динамічних сфер розвитку економіки регіону, зокрема, завдяки потужній присутності провідних китайських агрохолдингів.

Ця галузь економічного співробітництва Китай-Африка переживає період активного розвитку і стає, фактично, єдиною можливістю африканських СГ-підприємств виходити на міжнародний ринок і отримувати прибуток у вільно конвертованій валюті. Завдяки інноваціям, запропонованим КНР таким країнам як Нігерія, Сенегал, Мадагаскар, Камерун, Габон і ПАР, протягом 2010-2015 років вдалося значно модернізувати технології збору врожаю та налагодити експортні маршрути постачання СГ-продукції на міжнародні аукціонні ринки.

Китай імпортує значні обсяги фруктів, какао-бобів (основну частину імпорту), картоплю, сою, пшеницю, продукти тваринництва і птахівництва. Особливий інтерес також виявляється до бавовни, головними експортерами якої для Китаю є Єгипет, Нігерія, Малі і Кот д'Івуар.

Збільшення кількості філій китайських підприємств легкої промисловості (основною частиною є пошиття одягу і виробництво тканин), розташованих у понад 10 державах Африки, починаючи з 2010 року, забезпечило роботою понад 25 тисяч африканців [6, с. 125].

Сільське господарство (СГ) представляє собою унікальний сегмент економічної взаємодії між Китаєм та Африкою: майже третина експортно-імпортних операцій між

Китаєм та Африкою здійснюється на основі бартеру. Китай є основним постачальником чаю і рису для африканського ринку, в обмін на які йому постачається пальмова олія, кава, какао-порошок і цукор.

Серед репрезентативних інвестиційних проєктів Китаю в галузі сільського господарства на континенті варто відзначити будівництво значної кількості фермерських угідь (особливо у Танзанії і Сомалі), ферм для вирощування пшениці в Мавританії, плантацій для культивування цукрової тростини в Гвінеї, Малі, Того, ДР Конго, та Сьєра-Леоне, інші. Протягом останніх 5 років китайські компанії прямими інвестиціями сприяли створенню понад 80-ти аграрних угідь, залучивши у цю галузь понад 200 млн. доларів США.

Крім того, Китай є одним з найбільших донорів Всесвітньої програми продовольства (WFP) для африканського регіону. Потужності Китаю у розвитку сільського господарства в Африці можуть сприяти регіональному просуванню у справі забезпечення продовольчої безпеки та підвищенню ефективності аграрних галузей економіки африканських країн.

Проте, і на цій ділянці виникають окремі проблеми стосовно прозорості ведення сільськогосподарського бізнесу Китаєм на Чорному континенті: широкомасштабне придбання придатних для оброблення земельних ділянок та відсутність необхідного законодавства щодо їх продажу або здачі в оренду іноземним суб'єктам у переважній більшості аграрних країн Африки призвело до того, що малозабезпечені селяни продавали земельні ділянки за низькі ціни і ставали фактично безземельними.

Окремо варто відзначити внесок Китаю у розбудову великих інфраструктурних проєктів в Африці, що безпосередньо пов'язані з його економічною діяльністю на континенті. Більшість з цих проєктів спрямована на створення логістично надійних шляхів транспортування товарів для імпорту та налагодження ефективних алгоритмів обігу товарів між Китаєм і Африкою.

Серед найбільших інфраструктурних проєктів, які реалізує Китай в Африці, можна відзначити будівництво залізничного зв'язку між містами Лагос і Кано в Нігерії, двох

морських портів у Судані і Еритреї, гідроелектростанцій у Гвінеї, трьох шахт у ДР Конго, швидкісної автомагістралі (з довжиною 300 км) в Ефіопії, залізничного вокзалу в Нігерії, двох заводів з переробки сміття в Республіці Конго та Мозамбіку, атомної електростанції в ПАР.

Ці інфраструктурні проекти створюють умови для подальшого розвитку торгівлі і економічного співробітництва між Китаєм та Африкою, а також сприяють збільшенню інвестиційного потенціалу та підвищенню рівня розвитку африканських країн. Однак існують проблеми стосовно прозорості у веденні бізнесу, які варто вирішувати для забезпечення стійкого та збалансованого розвитку на континенті.

Китай також інвестує у будівництво урядових адміністративних будівель у Сенегалі та державного театру мистецтв у столиці Марокко, Рабаті, що завершилося минулого року.

Окремо варто відзначити військову співпрацю Китаю з окремими африканськими країнами. У серпні 2017 року Китай відкрив першу закордонну базу військово-морських сил у Джибуті, важливому стратегічному місці на транспортних коридорах і економічних шляхах Західного узбережжя континенту. Це свідчить про наміри Китаю стати глобальним гравцем у забезпеченні колективної регіональної безпеки та закріпити свою присутність у цьому регіоні.

Крім того, Китай активно співпрацює з африканськими країнами у сфері культури та освіти. Зокрема, Інститут Конфуція, який представляє китайську культуру та мову, відкрито в понад 20 африканських державах. За допомогою цього інституту Китай прагне поширити свої культурні цінності та поглибити взаєморозуміння між африканськими народами та китайцями. Також активно розвиваються студентські обміни, а Китай надає стипендії та гранти для навчання африканських студентів у своїх університетах, а також інвестує у відкриття факультетів ІТ-технологій, біохімії та ветеринарної медицини у вищих навчальних закладах понад 10 африканських держав.

Серед культурних івентів, які організуються Китаєм у регіоні, особливе місце займають щорічні масштабні фестивалі "China New Year Culture Fest", які відбуваються

у переддень китайського Нового року у державах Африки. З 2012 року ці фестивалі проходили у понад 25 країнах з метою демонстрації культурної спадщини, етнічних особливостей та пошуку талановитих африканських та китайських митців, акторів, художників та народних майстрів. Такі заходи сприяють поширенню спорту та здорового способу життя й фінансуються з державного бюджету КНР.

Китайський уряд приділяє значну увагу активізації двосторонніх програм з охорони здоров'я в африканських країнах, що є важливим для зниження рівня поширення інфекційних хвороб, таких як малярія, жовта лихоманка, гепатити та СНІД.

Китайськими інвестиціями були побудовані або відновлені клінічні госпіталі та лікарні у 15 країнах регіону. Найбільший з них - госпіталь на 750 місць у передмісті нігерійської столиці Абуджі, який буде урочисто відкрито восени 2019 року. Це дозволяє китайським лікарям отримувати цінний практичний досвід і допомагати місцевому населенню поліпшити їх стан здоров'я.

Таким чином, широкий спектр економічної, військової та культурно-гуманітарної співпраці між Китаєм та Африкою свідчить про бажання Пекіна робити практичний внесок у покращення умов життя держав регіону у всіх сферах, які мають значення для формування його нового якості.

2.3 Оцінка ймовірних двосторонніх здобутків та напрямки посилення китайсько-африканських відносин

Розглянувши у попередніх розділах усі аспекти і тонкощі сучасних китайсько-африканських відносин, проаналізувавши їх динаміку і становлення, логічно було окреслити перспективи їх розвитку в майбутньому та визначити напрями, які формуватимуть їхню сутність і користь у найближчі роки. «Для розуміння цієї теми необхідно перш за все відійти від стереотипів щодо Африки і сприймати її не як осередок світових проблем, а як регіон, який ще відіграє значну роль у світі. І ця роль буде

значною!» - такими словами президент ПАР Н. Мандела у 1998 р. висловився про майбутнє Африки у XXI столітті, виступаючи на Генеральній Асамблеї ООН.

Отже, очевидно, що зростання економічної могутності Китаю зумовить першочерговий акцент на фінансових, інвестиційних і корпоративних інтересах його компаній в Африці у середньостроковій перспективі. Збільшення руху капіталу, утвердження на перспективних ринках збуту цього регіону, дешева робоча сила та відносно молоде працездатне населення роблять континент надзвичайно привабливим для подальшого ресурсного забезпечення Пекіна і його індустріального потенціалу.

Розвиток інфраструктури залишатиметься найбільш вигідним способом для КНР зробити внесок у відновлення Африки, легалізацію інвестицій і покращення добробуту пересічних африканців. Протягом наступних 20 років Китай планує реалізувати 12 проектів з будівництва промислових комплексів, шкіл, житла, а також залізничного і автомобільного сполучення в Анголі, Лесото, Джибуті, Нігерії, ПАР та Камеруні.

Побудова АЕС у ПАР, яку місцеві ЗМІ називають «будівництвом століття», стане важливим кроком до енергетичної незалежності Південної Африки і зменшення навантаження на бюджети держав регіону [71, с. 62].

Збільшення фінансування будівництва мостів і автострад у зруйнованих громадянськими війнами ДРК та Ліберії стане значним внеском Китаю у повернення цих держав до нормального життя. До 2025 року Китай планує збудувати понад 1000 км міжміських доріг у цих країнах [10, с. 108].

У цьому контексті КНР та Африка прагнутимуть до ефективного та якісного спільного розвитку, зосереджуючи увагу на економічних і соціальних вигодах від китайських проектів. Вони активізують взаємовигідне співробітництво у плануванні, проектуванні, будівництві, експлуатації, технічному обслуговуванні та управлінні інфраструктурними проектами, забезпечуючи стійкість зовнішньої заборгованості африканських країн.

Згідно з «Регіональною програмою авіаційного співробітництва між Китаєм і Африкою», Пекін у наступні 5-7 років надаватиме літаки для цивільного використання,

готуватиме авіаційних фахівців для Африки, створюватиме потенціал для відповідності стандартам ІКАО. Китай підтримуватиме створення спільних підприємств між китайськими компаніями та африканськими авіалініями і авіапідприємствами, беручи участь у будівництві аеропортів та іншої допоміжної інфраструктури для відродження регіональної авіації Африки.

Обидві сторони, усвідомлюючи стратегічний та далекосяжний вплив інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) на економічний та соціальний розвиток, ймовірно, посилюватимуть обмін та співпрацю між відповідними органами, обмінюватимуться передовим досвідом у сфері ІКТ, використовуючи всі можливості для побудови «цифрової економіки» та заохочуючи африканські країни до співпраці у створенні ІКТ-інфраструктури і розширенні доступу до Інтернету.

Китайські компанії та понад 15 африканських держав спільно будують магістральні мережі оптичного волокна і транскордонне підключення, що допоможе скоротити цифровий розрив у регіоні. У цьому контексті компанія Huawei у 2017 році оголосила про початок проекту прокладання міжнародного підводного кабелю для створення у Західній Африці мобільної мережі нового покоління та центру обробки даних [78, с. 81].

Сучасні африкансько-китайські відносини визнають значний потенціал морського економічного співробітництва і працюватимуть протягом наступних п'яти років над створенням співпраці у сфері «синьої економіки» для взаємної вигоди. До 2020 року Китай продовжуватиме надавати фінансову та технічну підтримку в рамках співпраці з Міжнародною морською організацією, а також працюватиме з африканськими країнами для підготовки фахівців із судноплавства.

Серед інших перспективних проєктів у цій галузі - надання експертної та фінансової допомоги державам Гвінейської затоки у будівництві промислових портів і створенні спеціальних економічних зон.

Ще одним перспективним напрямком, який може позитивно вплинути на фінансове збагачення африканських держав за рахунок китайських інвестицій, є туризм.

Для цього передбачається впровадження політики спрощення візового режиму та створення "Китайської туристичної палати", яка була заснована у 2019 році у чотирьох регіонах Африки. Китайські компанії також ведуть переговори з окремими морськими державами Африки про розвиток "круїзного туризму" та фінансування проектів з будівництва готелів.

Африканська сторона високо оцінює зусилля Китаю у впровадженні плану співробітництва в галузі охорони здоров'я у регіоні та розв'язанні викликів, пов'язаних з раптовими вибухами основних інфекційних захворювань. У цьому контексті ця перспективна сфера інвестицій може внести значний внесок у поліпшення гуманітарної ситуації на Чорному континенті та підвищення рівня життя населення.

Китай продовжуватиме реалізовувати проекти з боротьби з малярією та іншими захворюваннями у співпраці з африканськими країнами і підтримуватиме розвиток "каталітичних механізмів" для боротьби з ВІЛ/СНІДом, туберкульозом та ліквідації осередків малярії в Африці до 2030 року. Поширення практик китайської народної медицини у Африці також є важливою тенденцією, яка відображає наступний перспективний напрямок співпраці у галузі охорони здоров'я.

У галузі науково-технічного співробітництва між Пекіном і Африкою передбачається реалізація до 2020 року двох значних проектів, які були затверджені на найвищому рівні під час Шостого саміту Форуму співробітництва. Перший проект - "Китайсько-Африканська програма обміну молодими вченими", спрямована на залучення 3 000 науковців, а другий - збільшення квот для африканських студентів у 15 університетах Китаю до 7 000 осіб[85, с. 91].

Захист довкілля та боротьба зі зміною клімату є однією з основних перспективних тем співпраці у майбутньому. Китай заявив про реалізацію понад 50 проектів з охорони довкілля для Африки та її екологічного захисту. Ці проекти спрямовані на розширення співпраці щодо негативних наслідків зміни клімату, забруднення океану, запобігання опустелюванню ґрунтів та захисту дикої тварин. Китай також планує співпрацювати з

партнерами з Африки задля підвищення обізнаності громадськості щодо охорони унікальної флори і фауни.

Стратегія Китаю щодо підтримки Африки в середньостроковій перспективі передбачає розвиток людських ресурсів та продовження реалізації програм молодіжних обмінів. Окремі двосторонні програми соціальної орієнтації Китаю в Африці спрямовані на посилення обміну та співпрацю у сфері гендерної рівності та розширення прав жінок, а також на підтримку жіночого лідерства через проведення високорівневих жіночих діалогів, семінарів та обміну досвідом серед жінок-підприємниць.

Незалежно від цього, ключовим напрямком співпраці, який є важливим для обох сторін, є забезпечення миру і безпеки в регіоні. Китай планує активно брати участь у миротворчих операціях ООН в Африці, відправляючи більше миротворців до регіону та підтримуючи розвиток потенціалу для незалежних миротворчих місій.

Китай розглядає забезпечення безпеки у Африці як запобіжний захід і планує розвивати свої економічні інтереси на континенті, уникаючи прив'язки до коливань внутрішньополітичної ситуації в «гарячих точках» Чорного континенту. Крім того, Китай буде продовжувати підтримувати провідну роль Африканського Союзу та субрегіональних організацій Африки в ініціативах постконфліктної реконструкції та сприятиме довготривалому миру та процвітанню у Регіоні Великих Озер.

У середньостроковій перспективі Пекін також планує надавати збільшену військову допомогу Африканському Союзу та підтримувати держави регіону Сахель, а також ті, що межують з Аденською і Гвінейською затоками, у боротьбі з піратством, викраденням людей та поширенням зброї. У цьому контексті заплановано проведення «Саміту Китаю та Африки про мир і безпеку», який з 2020 року стане платформою для збільшення міждержавного обміну інформацією та тактиками у цій сфері.

Під час 6-го засідання Форуму співробітництва у Йоганнесбурзі, сторони узгодили рамковий документ щодо військової та оборонної співпраці, включаючи проведення у 2020 році перших африкансько-китайських навчань у відкритому морі та на суші з

використанням авіації. Це може підвищити обороноздатність держав регіону та зменшити вплив сучасних викликів і загроз на вразливі держави Африки.

Отже, у майбутньому співробітництво між Китаєм та Африкою буде насиченим значущими подіями та проектами, які, у разі успішної реалізації, допоможуть збільшити позитивні тенденції у напрямку економічного зростання та політичної стабільності. Напрямки для поглиблення співпраці між Китаєм та державами Чорного континенту далеко не вичерпані, і вони можуть мати відчутні результати навіть у наступному десятиріччі. Хоча існує певний скепсис щодо намірів Китаю, перелік конкретних проектів, що були успішно реалізовані, свідчить про те, що китайський інтерес до Африки має не лише комерційну, а й гуманітарну спрямованість.

РОЗДІЛ 3.

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ КНР З НІГЕРІЄЮ ТА ПІВДЕННО АФРИКАНСЬКОЮ РЕСПУБЛІКОЮ, ЯК ПРИКЛАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЙОГО ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИХ ІНТЕРЕСІВ В АФРИЦІ

3.1 Трансформація геополітичних стратегій: щодо співпраці Китаю з Нігерією

Геополітична ситуація в сучасному світі характеризується зміною стабільних союзів, трансформацією моделі міжнародних відносин і формуванням нових стратегічних союзів і взаємодій. У зв'язку з цим у цій статті розглядаються тенденції, перспективи та напрямки розвитку африканських країн у міжнародній політиці. У політичному плані ці країни не володіють необхідним впливом для розв'язання складних проблем регіонального розвитку та глобальних політичних і економічних відносин, проте вони мають великий потенціал для побудови нових моделей міжнародної політики і можуть слугувати мостом між Заходом і Сходом, особливо Китаєм. Як зазначає Джозеф Най, "м'яка сила країн Африки може бути ефективно використана для зміцнення їх позицій на міжнародній арені" [63, с. 120]. Для цього необхідно ефективно реалізувати внутрішній політичний та економічний потенціал африканських країн. У цьому відношенні Китай має найуспішніший досвід співпраці з африканськими країнами і прагне зробити цю співпрацю корисною для свого власного розвитку. Нігерія з її стабільним політичним розвитком і однією з найбільш швидкозростаючих економік в Африці може стати важливим партнером для Китаю. Однак економіка Нігерії залежить від сировини, що обмежує її політичний вплив. Тому Нігерія змушена переорієнтувати свою економіку на більш технологічні сфери, щоб збільшити доходи від експорту. Іншими словами, Нігерія може стати корисним партнером для неафриканських країн, які зацікавлені в регіоні та мають можливості для реалізації глобальних інвестиційних проєктів. Однак існують побоювання з приводу проблем тероризму та сепаратистських

конфліктів, які можуть вплинути на стабільність і привабливість Нігерії для інвесторів. Згідно з дослідженням Пола Коллієра, "нестабільність у вигляді тероризму та сепаратистських рухів значно знижує інвестиційну привабливість країн, що розвиваються" [21, с. 88]. Нігерія досягла щорічних темпів економічного зростання у 5 %, що робить її лідером серед африканських країн за цим показником. Високі темпи зростання населення також збільшують потенціал внутрішнього ринку, що в довгостроковій перспективі має призвести до збільшення робочих місць через великий потік іноземних інвестицій.

Те, що Китай не враховує рівень демократії, може підвищити ризик невизначеності та послабити тиск на уряди африканських країн. Однак Китай активно співпрацює з Нігерією в боротьбі з тероризмом, релігійною та етнічною дискримінацією. Хоча Китай надає військову підтримку, надаючи військове обладнання та технічну допомогу, він не може давати політичні поради.

Китай бачить багато можливостей для розвитку відносин із деякими організаціями в нігерійській федерації, які мають обмежені права у сфері торгівлі та бізнесу. Іноді він безпосередньо контактує з торговими представництвами китайських компаній, але такий підхід іноді сприймається нігерійським урядом як доволі агресивний. Як зазначає Мартін Жак, "Китай прагне розширити свій вплив через економічну взаємодію, але це часто сприймається як нав'язування умов" [39, с. 178]. Наприклад, на саміті в Пекіні у вересні 2018 року не було зустрічі на високому рівні між президентом Нігерії та вищими політичними керівниками Китаю.

Цілі Китаю цілком зрозумілі. Він прагне сформувати новий режим залежних держав і "експортувати" ризики власного економічного розвитку в інші країни, особливо в країни третього світу і країни, що розвиваються, особливо в економічній сфері. Як пише Брюс Діксон, "економічна експансія Китаю у Африці є частиною ширшої стратегії глобального економічного домінування" [24, с. 220]. Покликання Китаю - збільшити експорт сировинних товарів до Нігерії та інших африканських країн.

Китай проводить політику економічної експансії і фактично формує нову колоніальну епоху в розвитку африканського континенту. Він намагається вибудувати відносини на рівних, ставлячи уряди африканських країн в економічну та фінансову залежність від власної макроекономічної підтримки, інвестицій та розвитку торгівлі. Це досягається як через двосторонні відносини, так і через більш прогресивні форми, такі як форуми та асоціації.

Один із них - Форум китайсько-африканського співробітництва (FOCAC), офіційний форум за участю африканських країн, що мають дипломатичні відносини з Китаєм. Нігерія бере активну участь у всіх семи форумах і є регіональним лідером Економічного співтовариства західноафриканських держав (ЕКОВАС).

ЕКОВАС було створено 1975 року і є ключовим компонентом процесу панафриканської інтеграції; метою ЕКОВАС є створення федерації західноафриканських держав зі спільним паспортом і єдиним громадянством. Це також передбачає реалізацію спільних програм у галузі торгівлі, сільського господарства, промисловості та розвитку інфраструктури.

Сучасна стратегія Китаю стосовно африканських країн, зокрема Нігерії, може бути охарактеризована як "політика економічної залежності, що має сильні колоніальні відтінки". Китай активно використовує інвестиції в інфраструктурні проекти та забезпечує стійкий попит на африканські ресурси, особливо в Нігерії, щоб реалізувати свої стратегічні цілі. Подібна стратегія може перетворити Нігерію на "економічну колонію" Китаю [7, с. 121].

Хоча відносини між Китаєм та Нігерією переважно ґрунтуються на економічних питаннях, їхні перспективи полягають у більш глибокій співпраці, яка охоплює різні сфери життя. Як стверджує Бріан Браун, "співпраця між Китаєм і Нігерією може розширитися на велику кількість секторів, включаючи торгівлю, культуру та безпеку". Це може призвести до побудови партнерських відносин між країнами, які стоятимуть на рівних позиціях і відмовляться від колоніальних практик.

Дипломатичні стосунки між Нігерією та Китаєм мають глибокі коріння, які сягають 1971 року. За словами Чжао Цзяньміна, "Китай завжди віддавав перевагу політиці довіри та стратегічного партнерства з Нігерією" [91, с. 45]. Це відображається у тому, що Китай надавав значну економічну допомогу та підтримку Нігерії в міжнародних організаціях.

Китай зіграв ключову роль у процесі вступу Нігерії до Ради Безпеки ООН 2010 року і зробив свій внесок у розгляд питання про надання Нігерії макрофінансової допомоги МВФ. Незважаючи на політику "одного Китаю" і активні торговельні відносини між Нігерією і Тайванем, еволюція китайсько-нігерійських відносин триває: 2013 року дві країни переглянули свої відносини і зобов'язання, визначили пріоритетні галузі співробітництва і розширили взаємодію в гуманітарній сфері.

Безпека - важливий аспект китайсько-нігерійських відносин. Політичне рішення про тісну співпрацю з Китаєм у справі захисту нафтових ресурсів країни було ухвалене у відповідь на невизначеність військової допомоги з боку США і країн НАТО в боротьбі з терористичними і революційними силами в дельті річки Нігер. Незважаючи на наявність у регіоні великих військово-морських баз США і Великої Британії, Китай продовжує розширювати військове співробітництво з Нігерією, забезпечуючи збройні сили країни необхідною зброєю, технікою і технологіями військового зв'язку [41, с. 142]

Активна участь китайських військових фахівців у протистоянні з організацією "Боко Харам" мала ознаменувати початок нового етапу зміцнення двосторонніх відносин. Конфлікт залишається одним із найнестабільніших викликів безпеці в Нігерії через його широке географічне охоплення та складні регіональні причини. Конкуренція за доступ до ресурсів, таких як земля, доходи від продажу нафти і ринки збуту, підживлює міжрегіональні конфлікти.

Зазначається, що економічне зростання Нігерії не повністю залежить від китайських інвестицій. Хоча інфраструктурні об'єкти, побудовані Китаєм, мають велике значення, їхня експлуатація поки що не принесла очікуваних економічних вигод. Скоріше, вони являють собою потенціал на майбутнє, який вимагає подальших

інвестицій у реальний сектор економіки. Наприклад, спільний проєкт Китаю та Нігерії "Залізнична промислова зона вільної торгівлі Кайола" передбачає модернізацію залізничної системи та будівництво внутрішнього контейнерного терміналу. Проєкт покликаний компенсувати негативну тенденцію в нігерійській економіці, спричинену закриттям понад 60 малих і середніх підприємств і втратою понад 100 000 робочих місць через імпорт дешевих китайських товарів.

Обговорюючи поточну динаміку китайсько-нігерійських відносин, важливо розглянути відносини Китаю з Африкою та їхнє місце в ширшому контексті геополітичної орієнтації Китаю. По-перше, необхідно проаналізувати значення торгівлі між Китаєм та африканськими країнами з погляду загальної зовнішньої торгівлі Китаю: у 2022 році експорт до африканських країн становив лише 5,48 % від загального обсягу експорту Китаю, або 284,2 млрд доларів США. Незважаючи на це, за останні п'ять років експорт на африканський континент неухильно зростає, а лінія тренду демонструє швидкий розвиток і стабільність. Це свідчить про те, що вага африканських країн у загальній структурі зовнішньої торгівлі Китаю не сягнула і 6 % [41 с. 75].

Також слід відзначити тенденцію зниження імпорту в торгівлі Китаю з Африкою. Так, у 2012 році імпорт становив 71,9 млрд доларів США, а у 2016 році - 49,7 млрд доларів США, це свідчить про низький інтерес китайських компаній до товарів і послуг, які постачають з африканських країн. Цей структурний розрив у розмірі 140 млрд доларів США свідчить про те, що китайська економіка орієнтується на африканські країни як на свої основні, що підтверджує те, що китайська економіка розглядає африканські країни здебільшого як ринки збуту своєї продукції та джерела сировини.

Структура зовнішньої декомунізації Китаю демонструє схожу тенденцію: серед 50 найбільших торговельних партнерів КНР лише 5 африканських країн.

Торговельні відносини Китаю з Нігерією характеризуються дисбалансом: імпорт з Китаю значно перевищує експорт з Нігерії, сягаючи майже 13 мільярдів.

Незважаючи на повільні темпи, зовнішня торгівля між Китаєм і Нігерією зростає.

Згідно з дослідженням, імпорт з Китаю до Нігерії зростає швидше, ніж експорт з Нігерії до Китаю, навіть у 2016 році.

У цьому аналізі особливу увагу було приділено економічній ситуації в Нігерії. Нігерія має єдиний від'ємний торговельний баланс із Китаєм, на частку якого припадає 90 % усього китайського експорту. Ефективність обмежувальних заходів неухильно зростає, оскільки торговельно-економічна експансія Китаю, хоча й різко помітна порівняно з економікою ПАР, обмежена програмою імпортозаміщення уряду Нігерії, ефективність якої поки що не досягла необхідного рівня.

Основну увагу Китай приділяє участі державних підприємств в експорті товарів, що користуються підвищеним попитом в африканських країнах, де вони перевершують африканських виробників у технологічному плані, але їхні ціни залишаються значно нижчими, ніж у розвинених західних країнах.

За словами Д. Браутігама, "поступово уряди африканських країн почали усвідомлювати, що вплив китайських державних підприємств негативний як для місцевих виробників, так і для самого Китаю. Це було наслідком того, що африканський попит був недостатньо прибутковим для китайських державних підприємств, оскільки на африканських ринках не було достатньої купівельної спроможності". У 1998 році торговельна стратегія Китаю змінилася: було ухвалено програму зі стимулювання експорту з недержавного сектору. Тим часом в Африці на зміну китайським державним підприємствам прийшли приватні китайські ТНК. Китай прагне роздобути природні ресурси, але в інший, більш масштабний спосіб, ніж західні компанії. У результаті більшість китайських компаній можуть вільно продавати свою продукцію за вищими цінами, але державні підприємства - не єдині, хто має право видобувати природні ресурси.

Що стосується імпорту, то акцент на сировину очевидний. Аналіз отриманих даних дає змогу зробити два висновки. Торговельні відносини Китаю з африканськими країнами (ПАР, Анголою та Єгиптом) демонструють асиметричний підхід до формування структури торгівлі. Останній висновок передбачає можливість збільшення

експорту Нігерії до Китаю. Зокрема, слід зазначити, що імпорту з Китаю становить значну частку від загального обсягу імпорту з африканських країн. Це свідчить про те, що країни, особливо ті, що спеціалізуються на експорті сировинних товарів, сильно залежать від китайської економіки.

Д. Шеннон і Д. Ейсман зауважують, що "імпортна політика Китаю щодо африканських країн спрямована на сировину, але сам Китай сприяє зростанню африканського експорту за рахунок субсидування деяких видобувних галузей" [91, с. 45]. Ця підтримка здійснюється через "діяльність китайських державних підприємств, спрямовану на модернізацію наявних потужностей" [70, с. 62].

У зв'язку з цим К. Мбайорал підкреслює, що "для того, щоб уникнути конфліктів між урядами і китайськими досягненнями, необхідно переглянути стратегію Китаю щодо Африки та краще зрозуміти Китай як партнера" [60, с. 88]. Африканські країни, зокрема Нігерія, мають активно розвивати можливості для співпраці, в якій пріоритет віддається національним інтересам [29, р. 75].

Зокрема, у відносинах між Китаєм і Африкою є деякі загальні тенденції, які впливають на відносини між Китаєм і Нігерією:

Китай є великим торговельним партнером для багатьох африканських країн. Однак, враховуючи обсяги торгівлі, африканські країни не завжди можуть задовольнити достатній попит на китайську продукцію. Тому розвиток економічних відносин між Китаєм і африканськими країнами, зокрема Нігерією, має тривати і зміцнюватися, особливо за допомогою інфраструктурних проєктів.

Більшість африканських країн, включно з Нігерією, орієнтуються на китайський ринок як на основного споживача своєї продукції. Це свідчить про необхідність диверсифікації зарубіжних ринків для забезпечення стабільності цін.

Сучасні тенденції в афро-китайських відносинах показують, що, з одного боку, вони стабільні через низку об'єктивних причин, пов'язаних із домінуванням Китаю над африканськими країнами. Але, з іншого боку, ці тенденції не завжди постійні. Позиція африканських країн, зокрема Нігерії, може змінюватися залежно від того, наскільки

уряди країн готові проводити реформи, орієнтовані на національні інтереси. У зв'язку з цим Д. Сінгх і Дж. Ейсман відзначають такі можливі аспекти майбутніх тенденцій у відносинах Китаю та Африки, включно з відносинами Китаю та Нігерії

Збільшення характеру та інтенсивності зв'язків між африканськими країнами, зокрема Нігерією, і китайським урядом.

Китай залишається альтернативним економічним партнером, але нединамічною моделлю розвитку для африканських країн.

Політика "одного Китаю" продовжує домінувати.

Китай продовжить розширювати свої інтереси у сфері безпеки та військово-морську присутність.

Тому важливо проаналізувати основні області конфлікту інтересів між китайською та нігерійською економіками. Слід враховувати, що Нігерія - країна, що швидко зростає, з вищими темпами розвитку, ніж Китай, і позитивним зовнішньоторговельним балансом. Це вказує на необхідність встановлення паритету між двома країнами.

3.2 Аналіз двосторонніх відносин між ПАР та Китаєм

У 20 столітті дипломатичні відносини між Південною Африкою та Китаєм та іншими країнами, що розвиваються, здавалися малоімовірними через тиск уряду апартеїду в Південній Африці. Перші відносини між Південною Африкою та Китаєм були встановлені в 1949 році між південноафриканською національною партією та китайськими націоналістами. Однак політична ситуація змінилася в 1971 році, коли Організація Об'єднаних Націй визнала Китай як "єдиного законного представника" і виключила Китайську Республіку (Тайвань). Це дозволило покращити відносини з Тайванем, що призвело до міцних політичних та економічних зв'язків. До 1987 року

тайванські інвестори вклали в Південну Африку понад 110 мільйонів доларів, свідчачи про важливість співпраці.

Відносини між Південною Африкою та Тайванем почали зміцнюватися після офіційних візитів глави держави П.В. Боти до Тайваню у 1980 і 1986 роках, а також візиту Ф.В. де Клерка у 1991 році. Делегація Тайваню раніше відвідала Південну Африку, що сприяло покращенню відносин. Проводилися академічні та культурні обміни, такі як візит симфонічного оркестру Кейптауна на Тайванський фестиваль мистецтв у Тайбеї. Незважаючи на офіційні зв'язки з Тайванем, Національна партія Південної Африки намагалася встановити відносини з Китаєм. У відповідь, Китай вимагав від Південної Африки припинити апартеїд і визнати політику "одного Китаю". КПК налагодила відносини з АНК та іншими політичними утвореннями в Південній Африці та надавала підтримку визвольним рухам чорношкірих у боротьбі проти апартеїду.

Після відновлення відносин між АНК-SAPC та КНР у 1980-их роках та міцних зв'язках між Тайванем і Національною партією Південної Африки на початку 1990-х років, ситуація стала складною для нового уряду АНК під керівництвом Нельсона Мандела. Перед ним стояв вибір між підтримкою подвійного статусу Китаю або визнанням політики "одного Китаю", яку пропагувала КНР. Це створило значні труднощі для Мандела, особливо з урахуванням його авторитету в міжнародній політиці. Цей вибір став важливим випробуванням для міжнародного ставлення до нової Південної Африки, яку підтримували в боротьбі проти апартеїду, але яка опинилася під тиском відносно Тайваню через домінування КНР у світі.

Незважаючи на складнощі у відносинах між АНК і КНР з 1950-х років, КНР не зволікала у формалізації відносин з Південною Африкою після 1994 року, сподіваючись на продовження співпраці. Однак президент Мандела почав висловлювати інтерес у відносинах з обома Китаями, виражаючи національні інтереси. Тим часом, міжнародне співтовариство все більше визнавало КНР, що вимагало часу для першого візиту Мандела до Китаю у 1998 році. Однак партнерство між Південною Африкою та Китаєм з тих пір зросло, що дозволило розширити торгівлю, інвестиції та політичні зв'язки. Це

стратегічне партнерство відкриває Китаю доступ до Африки, а Південній Африці - можливість диверсифікувати свої економічні відносини та залучати інвестиції.

Під час переходу до глобального багатопольярного світу на користь країн розвиваючого світу Південна Африка розглядає Китай як важливого партнера в світовій політиці. Вибір Якоба Зуми на посаду президента Південної Африки підвищив темп відносин між Південною Африкою та Китаєм. Прихід Якоба Зуми супроводжувався зростаючим рівнем контактів між Південною Африкою та Китаєм. Ці відносини були підкріплені частими візитами глав держав обох країн, а також делегацій по бізнесу, торгових делегацій, двосторонніх комісій, військових навчань і контактів між партіями. Створення двосторонніх комісій у 2000-х роках забезпечило регулярний міжурядовий контакт між країнами (Міністерство міжнародних відносин і співпраці). Відповідно до росту відносин між двома країнами, в 2010 році була сформована Міжміністерська спільна робоча група зі співпраці, яка була ратифікована в 2013 році під час візиту президента Сі Цзіньпіна до Південної Африки.

Після того, як Якоб Зума став президентом Південної Африки, стосунки між Південною Африкою та Китаєм набули нового розмаху. Ці стосунки були підтримані частими візитами глав держав обох країн, а також комерційними, торговельними делегаціями, двосторонніми комісіями, військовими навчаннями та взаємодіями між партіями. Формування двосторонніх комісій у 2000-х роках забезпечило регулярну взаємодію між урядами обох країн. У 2010 році був створений Міжвідомчий спільний робочий група з співробітництва, який був ратифікований у 2013 році під час візиту Президента Сі Цзіньпіна до Південної Африки. створення двосторонніх комісій та робочих груп сприяли та керували відносинами між двома країнами.

Часті офіційні державні візити Президента Сі до Південної Африки свідчать про важливість Південної Африки для Китаю в контексті його відносин з африканським континентом. Високопосадові чиновники з Південної Африки також здійснювали кілька відповідних візитів до Китаю. Колишній президент, Якоб Зума, здійснював кілька офіційних державних візитів до Китаю протягом свого перебування на посаді глави

держави. Тому не дивно було, коли Президент Сирил Рамафоса здійснив свою першу поїздку як глава держави до Китаю. Такі близькі контакти символізують високий рівень політичної, двосторонньої та міцної стратегічної взаємної довіри між двома націями. Не дивно, що такий видатний рівень залученості на політичному рівні між двома країнами також перекладається на зростаючу економічну співпрацю між ними. В контексті економічної співпраці між двома країнами важливо оцінити їхні відносини з погляду ширших аспектів торгівлі Китай-Африка.

Торгівельна структура між Китаєм та Африкою та між США та Африкою раптово змінилася, з Китаєм, який став найбільшим експортером до Африки, тоді як дані щодо торгівлі США з Африкою вказують на відносний баланс у експорті та імпорті з обох сторін, хоча, США здавалося, що імпортували більше з африканських країн. Згідно з дослідженням, проведеним Ініціативою з дослідження Китай-Африка, обсяг торгівлі між Китаєм та Африкою у 2018 році досягав 185 мільярдів доларів США, що було зростанням порівняно з 155 мільярдами доларів у 2017 році. У межах цієї загальної торгівлі між Китаєм та Африкою, Південна Африка залишалася найбільшим торговельним партнером Китаю в Африці і складала чверть або третину загальної торгівлі між Китаєм та Африкою. Однак дослідження, проведене Ініціативою з дослідження Китай-Африка, показало, що найбільшим експортером в Китай з Африки є Ангола, за якою слідує Південна Африка та Республіка Конго. Вчені пояснюють цю ситуацію тим, що експорт Південної Африки в Китай в основному сконцентрований на природних ресурсах та іншій супутній сировині. Не дивно, що експорт Південної Африки в Китай менший, ніж експорт з Анголи, хоча Південна Африка є найбільшим торговельним партнером Китаю, оскільки експорт Південної Африки в Китай в основному сконцентрований у сировині.

Китайські торговельні відносини з африканськими країнами продовжують зміцнюватися не зважаючи на глобальну фінансову кризу 2008 року та відносне зниження цін на сировину у 2014 році. Це супроводжувалося значним зменшенням білатеральних торговельних відносин США з африканськими націями. Здається, з

Фігури 3 вище, що торгівля між США та Африкою стикалася з труднощами у збереженні свого темпу з моменту глобальної фінансової кризи 2008 року і далі постраждала під час слабких цін на сировину, зафіксованих у 2014 році.

За останнє десятиріччя структура білатеральних відносин між Південною Африкою та Китаєм зазнала важливої трансформації, яку характеризує стійкий зростання обсягу експорту Південної Африки до Китаю та імпорту з Китаю, і, у обмеженому обсязі, навпаки. Обороти між Південною Африкою та Китаєм становили 39,17 мільярдів доларів США у 2017 році, що в двадцять разів перевищує показник, зафіксований на початку дипломатичних відносин між країнами. Однак важливо також зауважити, що, незважаючи на зростання обсягу експорту Південної Африки до Китаю, його основна структура все ще в основному сконцентрована на мінералах і природних ресурсах.

У 2022 році економічні відносини між Південною Африкою та Китаєм продовжували розвиватися, відзначаючи значний обсяг торгівлі та інвестицій. За цей період обидва країни спостерігалися значні торгівельні обороти, які відображають інтенсивність торгівлі товарами та послугами між ними. Китай залишався одним з найбільших торговельних партнерів Південної Африки, і тенденція зростання обороту продовжувалася.

Щодо інвестицій, Китай інтенсивно інвестував в економіку Південної Африки, зосереджуючись на різних секторах, таких як інфраструктура, енергетика та інші. Ці інвестиції сприяли створенню нових робочих місць, розвитку галузей та підвищенню економічного зростання в Південній Африці. Крім того, інвестиції з Китаю допомагали покращувати інфраструктуру та розвивати ключові галузі економіки.

У зв'язку з постійною активністю Китаю в економіці Південної Африки, ці відносини ставали все більш важливими для обох країн. Обмін товарами, послугами та інвестиціями сприяв розвитку економічного співробітництва, що відіграло ключову роль у зміцненні економіки обох країн.

У 2023 році тренди розвитку економічних відносин між Південною Африкою та Китаєм продовжили своє позитивне зростання. За останні роки спостерігалось стабільне збільшення торгівельного обороту між цими двома країнами, що відображається в економічних показниках за 2023 рік. Наприклад, за даними на цей рік, обсяг торгівлі між ПАР та Китаєм досяг рекордної суми, підтверджуючи динаміку зростання торгівлі товарами та послугами між ними.

У сфері інвестицій також спостерігався позитивний тренд. Китай і надалі активно інвестував у розвиток інфраструктури, енергетики та інших ключових секторів Південної Африки. Інвестиції з Китаю сприяли зміцненню економіки та створенню нових можливостей для розвитку в регіоні.

У 2022 та 2023 роках економічні відносини між Південною Африкою та Китаєм продовжували демонструвати стійкий розвиток та активний ріст. Торгівельний оборот між обома країнами показав значне збільшення, а інвестиції з Китаю в економіку Південної Африки сприяли створенню нових можливостей для розвитку та зміцненню економічного фундаменту регіону.

Стабільне зростання обсягу торгівлі та інвестицій підтверджує важливість та потенціал розвитку цього стратегічного партнерства для обох країн. Співпраця у сфері економіки не лише сприяє зміцненню економічного зростання та розвитку, але й сприяє поглибленню взаєморозуміння та довіри між Південною Африкою та Китаєм.

Збереження позитивного тренду у відносинах свідчить про високий потенціал для подальшого розвитку співпраці обох країн. Продовження цього партнерства в економічній сфері має велике значення не лише для обох країн окремо, але й для регіонального та глобального економічного розвитку.

Отже, деякі погляди характеризують ці відносини як високо асиметричні. Згідно з дослідженням Брауна і Хуана (2018), "для Південної Африки характерна не тільки значна залежність від Китаю, але і відсутність чіткої стратегії щодо цієї взаємодії" [12, с. 25]. Це свідчить про те, що Південна Африка не має можливості визначати умови співпраці з Китаєм. Населення Китаю у 2022 році перевищує 1,4 мільярда осіб, у той час

як Південна Африка нараховує лише 60,6 мільйона осіб [76, с. 10]. Так само, за даними Торгової економіки, витрати Південної Африки на оборонний бюджет у 2022 році становили близько 3,270 мільярда доларів США, у порівнянні з оборонним бюджетом Китаю у розмірі 229,5 мільярда доларів США, що свідчить про значну різницю в оборонних витратах між цими країнами [80, с. 15]. Південна Африка та Китай перебувають у різних позиціях, коли мова йде про їхні економічні, військові та політичні можливості, які є найважливішими факторами для вимірювання потенціалу країни.

Протягом різних епох у відносинах між цими двома країнами були періоди сприйнятого "відстані" між ними, які формувалися їхніми різними інтересами, які існували на той час. Наприклад, ця стаття показала, що, незважаючи на швидкий розвиток відносин між країнами від звичайних двосторонніх відносин до всеосяжного стратегічного партнерства, лише після обрання Якоба Зуми президентом Південної Африки рівень контактів між двома країнами зріс. Політичні інтереси президента Зуми збігалися з інтересами президента Сі, що створило сприятливі умови для підвищення співпраці між країнами. Підвищена співпраця між Південною Африкою та Китаєм під час перебування на посаді президента Зуми призвела до того, що Китай став основним ринком експорту для Південної Африки. За даними 2011 року, Китай був останнім за списком п'яти найбільших ринків експорту для Південної Африки, з США на першому місці, а у 2018 році Китай перемістився на перше місце, ставши головним ринком експорту та імпорту для Південної Африки. Хоча це є чимось для святкування для обох країн, однак варто звернути увагу на те, що склад експорту Південної Африки в Китай складається переважно з природних ресурсів та сировини, що є чітким ознакою традиційної економіки.

Китай експортує готові товари та продукти, у той час як експорт Південної Африки сконцентрований на сировині. Це спричинило багато критики відносин між двома країнами, оскільки їхні стосунки характеризуються як асиметричні на користь Китаю. Однак зросла школа думок від африканських деколоніальних вчених, яка схильна відмовлятися від ідеї асиметрії між двома країнами. Це узгоджується з

поглядами лідерів як з Південної Африки, так і з Китаю, які безупинно високо оцінюють відносини між обома сторонами як взаємовигідні та вииграш-вииграш на основі спільних історичних ідентичностей та інтересів. Загальні спостереження на основі розвитку відносин між Південною Африкою та Китаєм підказують, що обидві сторони продовжать розвивати свої стосунки. Це буде викликано рядом причин, таких як необхідність Південної Африки забезпечити збільшення притоку інвестицій у країну та постійні потреби Китаю у природних ресурсах з Південної Африки та широкого африканського континенту для своїх потреб для розвитку.

3.3 Порівняльний аналіз політичних відносин Китаю з Нігерією та ПАР в сучасній Африці

Глобальні економічні та політичні динаміки суттєво впливають на характер відносин між країнами Африки та КНР.

Загострення торговельного конфлікту між Китаєм та США посилює конкуренцію, що робить значний вплив на співпрацю Китаю з африканськими країнами.

Зростання напруги у світовій економіці та політиці, зокрема торговельна війна між Китаєм та США, робить африканський континент все більш привабливим для інвестицій та співпраці з боку обох країн.

Взаємодія африканських країн з Китаєм знаходиться під впливом глобальних трендів, таких як посилення торговельного протистояння між Китаєм та США.

Хоча африканські країни не спроможні наразі замінити Сполучені Штати як ключового торговельного партнера Китаю, співпраця з країнами Африки відкриває перед Китаєм нові перспективи для економічного зростання та посилення його політичного впливу на світовій арені.

Економічний інтерес Китаю до Африки високий, що підтверджується аналізом торгівлі. Участь Китаю в інфраструктурних проєктах в Африці розглядається як стратегічний розвиток, спрямований на отримання вигод в майбутньому.

Подальший розвиток китайсько-африканських відносин слід розглядати в трьох вимірах: економічному, політичному і в області безпеки. Економічні відносини визначаються потребами Китаю в сировині і здатністю африканських країн їх задовольнити.

Крім того, такі африканські країни, як Південна Африка, Нігерія, Єгипет та Алжир, представляють інтерес для Китаю через їх здатність споживати високотехнологічну продукцію, яку Китай традиційно експортує до Тихого океану. Також важливо розвивати інфраструктурні проекти та фінансові відносини, особливо фінансування зовнішнього боргу африканських країн китайськими інвесторами.

Політичні відносини між Китаєм та Африкою спрямовані на захист економічних інтересів Китаю. Пекін намагається розширити свій вплив за рахунок політичної підтримки африканських країн. Оскільки Китай не вимагає дотримання демократичних прав і свобод, він стає бажаним партнером для африканських країн з авторитарними режимами. Головна мета Китаю-протистояти впливу ЄС і США в Африці. КНР хоче збільшити своє значення в регіоні за допомогою політичних переговорів і створення альянсів, таких як китайсько-Африканський форум FOCAS і БРІКС.

У сфері безпеки Китай накопичив досвід у вирішенні таких глобальних проблем, як боротьба з тероризмом, піратством, внутрішні конфлікти і захист інфраструктури. В Африці існує безліч загроз, з якими Китай бореться, щоб розширити свій вплив на світовому ринку. Зокрема, йдеться про неконтрольовану міграцію, піратство та ісламістські терористичні організації, що діють у багатих природними ресурсами районах. Це стало особливо актуальним у зв'язку зі збільшенням експорту нафти і газу з Нігерії, де терористична угруповання контролює частину дельти Нігеру.

Тому всі сфери стратегічних інтересів Китаю та деяких африканських країн, таких як Нігерія та Південна Африка, важливі. У той час як Південна Африка прагне збільшити торгівлю через свої порти і подолати проблему піратства, Нігерія використовує досвід Китаю для будівництва інфраструктури та подолання загрози тероризму.

Переваги співпраці з КНР для африканських країн, особливо ПАР і Нігерії, полягають в наступному:

Розвиток і створення нових об'єктів транспортної та соціальної інфраструктури;

Залучення іноземних інвестицій на вигідних умовах;

Участь у кредитних програмах для погашення зовнішнього боргу.

Китай пропонує фінансову допомогу у вигляді грантів і пільгових позик, що робить його привабливим для африканських країн з низьким кредитним рейтингом і змушених платити високі страхові внески за комерційні кредити в західних країнах. Це зробить співпрацю з Китаєм вигідним для Нігерії і Південної Африки, підтверджуючи перспективність такого партнерства.

Африканським країнам, зокрема Нігерії, необхідно рефінансувати свій зовнішній борг у пошуках нових джерел кредитування. Незважаючи на часткове списання боргу західними країнами, зовнішній борг Нігерії все ще важливий, і економіка обслуговує його самостійно, що спонукає Нігерію до більш тісної співпраці з КНР.

Щоб прискорити економічне зростання африканським країнам необхідні високі темпи розвитку і збільшення експорту. Китайський ринок, який може споживати велику кількість ресурсів, є ключовим для експорту африканських товарів.

Швидкозростаючі економіки, такі як Нігерія та Південна Африка, потребують кваліфікованих робітників та сучасних технологій. Західні технології часто занадто дорогі, тому доступ до китайських технологій і фахівців є привабливим варіантом для економічного розвитку.

Однак, покладаючись виключно на співпрацю з Китаєм, не можна повною мірою задовольнити потреби зростання економік Південної Африки і Нігерії. Співпраця з Китаєм має бути лише одним з напрямків зовнішньої політики. У довгостроковій перспективі Нігерія та Південна Африка також повинні зосередитися на своїх західних партнерах.

Д. Хароц зазначає, що через "нестабільність в Африці, повільний процес індустріалізації і опір заходу інвестиціям в інфраструктуру АПР Китай зайняв нішу, яку

можуть зайняти західні інвестори" [32, с. 40]. Ми погоджуємося з цим і вказуємо, що історично африканські країни були духовно близькі до своїх колишніх метрополій на Заході.

Д. Тул додає, що "після здобуття африканськими країнами незалежності утворився розрив у геополітичному впливі заходу, який Китай використовував для поліпшення своїх відносин з Африкою" [81 с. 55]. Ми використовуємо цей аргумент для декомунізації очікувань відносин між Китаєм, Нігерією та Південною Африкою.

Дві країни прагнуть стати лідерами регіону і на цій основі вибудовують відносини із Заходом. Для Китаю це створить додаткову конкуренцію за вплив на африканський континент і спонукає Нігерію і Південну Африку до жовтня прагнення до співпраці із західними країнами.

Беручи до уваги вищезазначене, аналіз стратегічних перспектив відносин між Китаєм, Нігерією та ПАР буде проведено за наступною методологією:

Аналіз перспектив співпраці Китаю з цими державами в трьох основних сферах китайсько-африканських відносин для розуміння їх ролі в загальному контексті.

Опис особливостей співпраці з урахуванням національних стратегічних інтересів і потреб у розвитку обох держав.

Складання матриці SWOT-аналізу з оцінкою стратегічних перспектив і ризиків за п'ятибальною шкалою.

Наукові дослідження свідчать про спільні тенденції в економічній сфері ПАР і Нігерії. Перш за все, обидві держави активно збільшують фінансування для урядів та приватного сектору з метою підвищення конкурентоспроможності та загального розвитку. Зокрема, створюються сприятливі умови для інвестицій, включаючи лібералізацію регулювання та стимулювання двосторонніх інвестиційних угод.

По-друге, як зазначає Л. Марафен, Нігерія та ПАР ефективно використовують свій досвід у регіональних африканських структурах (ECOWAS для Нігерії, SADC та SACU для ПАР). Обидві країни працюють над покращенням свого іміджу та наданням стимулів для іноземних інвесторів, забезпечуючи їх інформацією, первинними контактами та

іншою підтримкою через агентства з просування інвестицій. Регіональні організації сприяють доступу до ринку та підвищують стабільність і прозорість інвестиційного середовища для китайських інвесторів

Крім того, інвестиційне співробітництво розвивається в рамках Форуму китайсько-африканського співробітництва (FOCAC). На останньому Пекінському саміті було визначено 10 стратегічних проектів розвитку інфраструктури Африки, з яких 4 припадають на Нігерію та ПАР, з загальним обсягом інвестицій понад 10 млрд доларів США. Всі ці проекти входять до концепції "Нового шовкового шляху і морського пояса", що тепер охоплює Африканський континент

Динаміка торговельних відносин Китаю з Південно-Африканською Республікою та Нігерією:

Тенденції зовнішньої торгівлі між Китаєм та двома африканськими країнами, Південно-Африканською Республікою (ПАР) та Нігерією, демонструють суттєві відмінності.

Нігерія:

Експорт з Нігерії до Китаю протягом 2020-2022 років хоча й характеризувався певною нестабільністю, все ж таки демонстрував зростання: 1,8 млрд доларів США у 2020 році, 2,3 млрд у 2021 році та 2,1 млрд у 2022 році.

У 2020-2021 роках експорт з Нігерії до Китаю демонстрував нестабільність, коливаючись між 1,8 млрд доларів США у 2020 році та 2,3 млрд у 2021 році.

На противагу Нігерії, Південно-Африканська Республіка (ПАР) значно збільшила експорт до Китаю, з 22,7 млрд доларів США у 2017 році до 37,2 млрд у 2022 році. Прогнози на 2024-2026 роки свідчать про подальше зростання експорту до 44-52 млрд доларів.

Імпорт з Китаю до ПАР у цей період також демонстрував нестабільність: з 21,8 млрд доларів США у 2020 році до 28,5 млрд у 2021 році.

Виходячи з даних, не можна однозначно стверджувати, що Китай виявляє більший інтерес до економіки Нігерії порівняно з ПАР. Торгівля між Китаєм та обома країнами має свої особливості та динаміку.

Торговельні відносини Китаю з Південною Африкою та Нігерією: аналіз структурних особливостей

Нігерія: Експорт до Китаю орієнтований на сировинні ресурси (понад 80%), з акцентом на нафту, газ та лісоматеріали. Імпорт з Китаю представлений переважно технологічною продукцією (60-75%), включаючи електроніку, верстати, машинобудівну та хімічну продукцію.

Південна Африка: Експорт до Китаю більш диверсифікований, з акцентом на продукцію переробної та високотехнологічної галузей (хімічна промисловість, машинобудування). Значну частку становлять транспортні послуги з портів Кейптаун та Дурбан. Імпорт з Китаю схожий на структуру імпорту Нігерії, відображаючи стратегію диверсифікації китайськими експортерами поставок в Африці.

Нігерія: Розглядається Китаєм як ключовий постачальник нафти та енергоресурсів.

Південна Африка: Виступає стратегічним партнером у сфері високотехнологічних галузей.

Структура експорту з Китаю до обох країн подібна, з акцентом на технологічну продукцію.

Південна Африка імпортує більше товарів з Китаю через вищий рівень купівельної спроможності.

Торгівля з Нігерією демонструє спадаючі тенденції, що може бути пов'язано з внутрішньополітичними факторами.

Торговельні відносини Китаю з Південною Африкою та Нігерією характеризуються чітко вираженою специфікою як в експорті, так і в імпорті. Китай прагне до диверсифікації поставок з африканських країн, роблячи акцент на сировинних ресурсах з Нігерії та високотехнологічній продукції з Південної Африки.

Уряд Нігерії прагне зменшити імпорт текстильної, хімічної продукції та металопрокату з Китаю, розвиваючи ці галузі всередині країни. Це досягається завдяки пільгам для місцевих підприємств, що змушує Китай змінювати торгову політику щодо Нігерії. З 2018 року Китай інвестує в промислову інфраструктуру Нігерії, будуючи заводи з гарантованим поверненням інвестицій.

З наукової точки зору, Нігерія визнає тероризм однією з ключових загроз для своєї національної безпеки та стабільності. Для протидії цій проблемі країна активно співпрацює з міжнародними партнерами, включаючи США, країни ЄС та Японію. Ця співпраця охоплює обмін розвідданими, спільні військові навчання та надання технічної і фінансової допомоги.

У прагненні досягти сталого економічного зростання та покращити рівень життя своїх громадян, Нігерія вживає заходів щодо диверсифікації економіки, розвитку інфраструктури та стимулювання приватного сектору. Враховуючи жорстку конкуренцію на світовому ринку, країна спрямовує зусилля на підвищення своєї конкурентоспроможності через покращення інвестиційного клімату, розвиток людського капіталу та впровадження інновацій.

Нігерія активно бере участь у діяльності регіональних та міжнародних економічних організацій, таких як ECOWAS, SADC та COT. Це сприяє розширенню торговельних можливостей, залученню іноземних інвестицій та посиленню економічної інтеграції з іншими країнами.

Для стимулювання внутрішнього економічного зростання Нігерія приділяє увагу розвитку пріоритетних секторів, таких як сільське господарство, виробництво та туризм. Країна також інвестує у розвиток інфраструктури, людського капіталу та інновацій, що є важливими елементами для забезпечення довгострокового економічного процвітання.

Політична співпраця Китаю з Нігерією та ПАР розвивається в трьох основних напрямках:

Підтримка економічних відносин через дипломатичні зв'язки.

Участь у політичних організаціях та реалізація глобальних амбіцій.

Вплив на союзи та об'єднання, членами яких є Нігерія і ПАР.

Контакти Китай-ПАР і Китай-Нігерія є частиною глобальної стратегії економічної експансії КНР на континенті Африка. Значення цих контактів визначається об'єктивними причинами і не є вирішальним фактором у виборі стратегічного партнера.

Участь Китаю, ПАР і Нігерії в міжнародних організаціях приносить Китаю ситуативні переваги, проте його вплив у таких організаціях залишається незначним. Вплив США у цих організаціях залишається непохитним. Китай реалізує свої геополітичні цілі через регіональні організації або через лобіювання інтересів з боку стратегічних партнерів, які є членами таких організацій.

Розуміння глобальних амбіцій Китаю виходить із його бажання стати "великою державою" у світовій системі. Китай намагається укласти "стратегічні партнерства" з країнами, які, на його думку, підтримають його глобальні інтереси. ПАР і Нігерія - приклади таких країн, з якими Китай розвиває тісні відносини через обмін делегаціями та укладання двосторонніх угод.

ПАР набуває все більшого значення для Китаю, як політичний гравець, завдяки своєму впливу в Африці та в міжнародній арені. ПАР стає "середньою силою", а його зв'язки з Заходом, особливо з Великобританією та Голландією, можуть бути стратегічно важливими для Китаю.

Вплив Нігерії на глобальні процеси обмежений, але через неї Китай може отримати доступ до ключових організацій, таких як ОПЕК та Організація ісламського співробітництва. Крім того, Нігерія є регіональним лідером у Західній Африці, що дозволяє Китаю розширювати свій політичний вплив в регіоні.

Вплив політичних альянсів на стратегічні партнерства Китаю з Нігерією та Південно-Африканською Республікою:

Існує думка, що участь Нігерії та Південно-Африканської Республіки (ПАР) у різних політичних об'єднаннях може мати значний вплив на вибір Китаєм своїх стратегічних партнерів.

Порівняльна характеристика економічного потенціалу спілок і асоціацій на
Африканському континенті учасниками, яких є Нігерія та ПАР

Організація	Кількість учасників	2007			2022		
		Населення, млн. осіб	ВВП загальний, млрд. дол США	ВВП на душу населення, тис. дол. США	Населення, млн. осіб	ВВП загальний, млрд. дол	ВВП на душу населення, тис. дол. США
AEC	54	902,3	2212	2,512	1225,5	6742	1,890
ECOWAS	15	349,2	1412	3,888	349,5	1475	4,201
SADC	15	233,9	737,3	3,152	301,1	1575	5,260
SACU	5	52,02	547,8	11,200	62,3	911,2	14,720

Отже, висновок полягає в тому що, що найбільш перспективними для Китаю стосовно проникнення на внутрішні ринки інших держав є організації ECOWAS і SACU. ECOWAS, яка об'єднує 15 держав, має значно вищий внутрішній потенціал, ніж SACU, яка складається лише з 5 держав, що мають загальний ВВП менше 200 млрд. доларів США.

Зростаюча присутність Китаю на Африканському континенті викликає значний інтерес з наукової точки зору. Дослідження свідчать про те, що участь Китаю в політичних союзах та асоціаціях в Африці має переважно економічну мотивацію, спрямовану на підтримку його експансії на континенті.

Вплив Китаю на Нігерію: баланс між ОПЕК, FOCAS та AfDB

Хоча вплив Китаю на рішення Нігерії в рамках ОПЕК не є домінуючим, його все ж таки не можна недооцінювати.

Участь Китаю у Форумі китайсько-африканського співробітництва (FOCAC) та програмах Африканського банку розвитку (AfDB) дає йому доступ до африканських ринків, включаючи Нігерію.

Найважливішим аспектом політичної співпраці Китаю з Нігерією та Південно-Африканською Республікою (ПАР) є двосторонні угоди та партнерства, як-от БРІКС.

Багатогранна співпраця Китаю з Нігерією та Південно-Африканською Республікою: акценти на безпеку, телекомунікації, транспорт та космічні дослідження

Сфера безпеки:

Нігерія:

Китай зацікавлений у врегулюванні конфліктів у дельті Нігеру, надає допомогу у вигляді військових радників та обмеженого контингенту.

Нігерія придбаває китайське озброєння через його доступну ціну.

Співпраця у боротьбі з тероризмом (Боко Харам) включає обмін обладнанням та космічні технології.

Південно-Африканська Республіка (ПАР):

Спільні дії проти піратства у водах Африки.

Обмеження співпраці через тісні зв'язки ПАР з США та Великобританією у сфері безпеки.

Телекомунікації та космічні дослідження:

Нігерія:

Співпраця з Китаєм у телекомунікаційних проектах, де Нігерія виступає залежною стороною або підрядником.

Зростання автономії Нігерії у космічних програмах завдяки співпраці з Китаєм.

Реалізація спільних космічних проектів, включаючи розвідку корисних копалин.

ПАР:

Перспективи розширення транспортних проектів, що стимулюватимуть торгівлю через порти ПАР.

Збільшення експорту будівельних матеріалів з Китаю до ПАР.

Важливі моменти:

Співпраця з Китаєм надає Нігерії більше автономії, особливо в космічних програмах.

Китай зацікавлений у використанні порту Лагос як транзитного пункту, що може призвести до розширення його військової присутності.

Транспортні проекти, що ініціюються Китаєм, можуть стимулювати торгівлю та експорт будівельних матеріалів.

Таблиця 3.2

Матриця SWOT-аналізу перспектив відносин Китай і ПАР

Сфера взаємодії	Сильні сторони	Можливості розвитку
Економічна сфера	Постійний ріст обсягів китайських експортних операцій.	Можливість входу на ринки країн Південної Африки.
	У вивезеному асортименті переважають товари із значним рівнем доданої вартості.	Розширення взаємодії в економічній сфері між двома сторонами.
	Залучення до зовнішнього боргу ПАР.	Участь у фінансуванні інфраструктурних проектів з державного бюджету.
Політична	Колективна участь та сприяння в захисті інтересів у межах БРІКС та ООН.	Збільшення впливу на країни, що входять до групи SACU.
	Активна участь ПАР у програмах FOCAC	Посилення політичних зв'язків у сфері захисту інтересів китайських інвесторів.

	Стабільність і плідність двосторонніх політичних зв'язків.	Створення нових геополітичних альянсів між країнами Півдня.
Безпека	Угоди військового співробітництва.	Поглиблення військового співробітництва для протидії піратству.
Інші сфери	Брати участь у будівництві соціальних та транспортних інфраструктурних об'єктів.	Активізація китайських інвестицій у транспортну інфраструктуру Південної Африки.
	Постійний зріст китайських інвестицій у різноманітні сектори економіки ПАР.	Інтеграція Південної Африки до проєктів "Один пояс, один шлях".
	Слабкі сторони	Загрози
Економічна сфера	Дефіцит зовнішньої торгівлі в Китаї.	Зміщення акцентів в експорті ПАР з сировини та напівфабрикатів на продукцію з високим ступенем обробки.
	Зростання обсягів імпорту з ПАР.	Стимулювання розвитку вітчизняного виробництва для скорочення залежності від імпорту.
	Відмова ПАР від збільшення імпорту з Китаю.	Пошук нових партнерів для співпраці з метою реструктуризації боргу перед Китаєм.

Політична	Бажання ПАР взяти на себе роль регіонального лідера і обмежити вплив Китаю в Південній Африці.	Недостатня активність ПАР в рамках БРІКС.
	Збільшення витрат на фінансування політичних проєктів, пов'язаних з ПАР.	Розширення політичного співробітництва ПАР з США та країнами ЄС.
	Розбіжності з позицією Китаю в Африканському банку розвитку.	Повернення до політики протекціонізму.
Безпека	Розширення військового співробітництва зі Сполученими Штатами.	Скорочення військових поставок через впровадження стандартів НАТО
Інші сфери	Зменшення обсягів космічного співробітництва.	Торгові протиріччя з США, які можуть призвести до обмеження економічного потенціалу Китаю.
	Зменшення рівня співпраці в Антарктичному регіоні.	Зацікавленість РФ в політичних і економічних зв'язках з ПАР, що робить її конкурентом Китаю.

Незважаючи на кілька сильних сторін і можливостей, таких як стійке збільшення китайського експорту в ПАР та домінування товарів з високою додатковою вартістю у структурі експорту, існують фактори, які можуть призвести до негативних наслідків. Збільшення імпорту до Китаю з ПАР призводить до негативного сальдо зовнішньої торгівлі, Окрім інших проблем, торговельна напруженість між США та Китаєм може

спричинити складнощі для роботи підприємств, змушуючи їх шукати нових партнерів та ринки збуту.

Важливо також враховувати політичні та гео економічні амбіції ПАР як лідера в регіоні, що може вплинути на розвиток концепції співпраці Південь-Південь.

Таблиця 3.3

SWOT-аналіз перспективи співпраці КНР та Нігерії

Сфера взаємодії	Сильні сторони	Можливості розвитку
Економічна сфера	Китай є основним споживачем нігерійської нафти, що дозволяє йому задовольняти велику частку власних потреб у енергоресурсах.	Економічна співпраця Китаю та Африки: Роль Африканського банку розвитку
	У структурі експорту переважають товари з вищою доданою вартістю.	Розширення економічного співробітництва між двома сторонами.
	Участь у розвитку промислової інфраструктури.	Отримання доступу до ринків держав ЕКОВАС.
Політична	Посилення консульських зв'язків.	Збільшення впливу на країни ОПЕК.
	Активна участь Нігерії у програмах FOCAS.	Збільшення впливу на країни ECOWAS.
	Спільна участь і просування інтересів в рамках ООН та Африканської економічної співдружності (АЕС).	Позиціонування Нігерії як регіонального лідера за підтримки Китаю.

Безпека	Участь Китаю в військових контрактах та антитерористичних операціях.	Збільшення військової участі Китаю в антитерористичних операціях.
Інші сфери	Перенесення частини виробничих потужностей з Китаю до Нігерії.	Розвиток інфраструктури транспорту.
	Неперервний розвиток співпраці в галузі телекомунікацій.	Розширення співпраці в космічній сфері.
	Слабкі сторони	Загрози
Економічна сфера	Недостатня зацікавленість Нігерії в збільшенні китайського експорту.	Коливання цін на основні енергоносії
	Стратегія заміщення імпорту власним виробництвом.	Зменшення державного фінансування інфраструктурних проєктів в Нігерії.
	Обмежена платоспроможність внутрішніх споживачів у сегментах продукції, що постачається з Китаю.	Збільшення активності західних країн у вивченні та освоєнні нігерійського ринку.
Політична	Обмежена кількість політичних організацій з участю як Китаю, так і Нігерії.	Недостатня активність Нігерії в рамках Африканської економічної співдружності (АЕС).

	Слабкий політичний імідж Нігерії в міжнародних організаціях.	Розширення політичного співробітництва Нігерії з країнами Європейського Союзу.
	Географічна віддаленість Нігерії від ключових геополітичних проектів Китаю.	Недостатній рівень спільних проектів між Нігерією та Китаєм в рамках Форуму китайсько-африканського співробітництва (FOCAC).
Безпека	Збільшення терористичних загроз.	Потреба у залученні більшої кількості іноземних військових.
Інші сфери	Зменшення залучення Нігерії до ініціатив "Новий шовковий шлях" та "Морський пояс".	Вплив торгового протистояння з США на економічний розвиток Китаю.
	Динаміка збільшення зовнішньої заборгованості Нігерії.	Зростання конкуренції за регіональне лідерство в Західній Африці.

Потенціал Нігерії як регіонального лідера: перспективи співпраці з Китаєм

Незважаючи на слабкі політичні позиції та активізацію політики імпортозаміщення, Нігерія має шанс стати впливовим регіональним лідером з динамічно зростаючою економікою за підтримки Китаю.

Співпраця з Китаєм може відкрити для Нігерії нові можливості, перетворивши її на ключового гравця в Західній та Центральній Африці. Це сприятиме як економічному розвитку, так і посиленню політичного впливу країни.

Інвестиції Китаю в інфраструктурні проекти та сприяння перенесенню виробництва до Нігерії роблять цю співпрацю ще більш вигідною для обох сторін.

Важливість співпраці з Нігерією для Китаю:

Вивчення перспектив партнерства на Африканському континенті підкреслює важливість для Китаю диверсифікації своїх відносин, зосереджуючись на розширенні співпраці з Нігерією, не ставлячи під загрозу економічні та політичні зв'язки з Південно-Африканською Республікою (ПАР). Обережність у співпраці з ПАР:

Зростання присутності Китаю в ПАР може бути сприйняте як спроба обмежити потенціал ПАР як регіонального лідера.

Підтримка Нігерії:

Водночас, Нігерія, яка посилює свої позиції регіонального лідера в Західній Африці, може отримати значну вигоду від підтримки Китаю, що сприятиме подальшому зростанню її геополітичного впливу.

Зростаюча активність західних країн:

Необхідно також врахувати зростаючу активність США та країн ЄС в Африці. Ринок Південно-Африканської Республіки (ПАР) є більш привабливим у цьому контексті, оскільки він відповідає стандартам зовнішньої політики та економіки західних країн.

Особливості Нігерії:

Водночас, економічна та політична стабільність Нігерії оцінюється як недостатня. Це може стати ключовим фактором для китайської експансії, адже Китай може використовувати низький рівень уваги до демократичних процесів в Нігерії як можливість для розширення свого економічного впливу.

Можливі стратегії Китаю:

Таким чином, Китай може зосередитися на обслуговуванні зовнішнього боргу Нігерії та участі в інфраструктурних проектах замість простого інвестування.

Після аналізу поточного стану та перспектив Китайсько-Нігерійських відносин, як важливої складової Китайсько-Африканської політики, і альтернатив відносин з ПАР можна зробити такі висновки:

Економічний аспект Китайсько-Нігерійських відносин є домінуючим, з особливою увагою до постачання нафти та нафтопродуктів з Нігерії. Незважаючи на коливання цін на нафту, обсяги поставок зростають, що свідчить про сировинну орієнтацію Китаю.

За останні 4 роки обсяги китайського імпорту з Нігерії зменшилися на 40%. Це може свідчити про диверсифікацію економічних зв'язків Китаю з африканськими країнами.

Хоча Нігерія наразі не належить до числа ключових партнерів Китаю в Африці, її динамічний розвиток та активна участь у регіональних інтеграційних процесах визначають її як перспективного стратегічного союзника.

SWOT-аналіз:

SWOT-аналіз відносин між Китаєм та Нігерією показав перспективи співпраці у розвитку Нігерії як регіонального лідера в Західній Африці за допомогою Китаю. Це може значно збільшити геополітичне значення Китаю в Африці.

ВИСНОВКИ

1. Сучасні відносини між Африкою та Китаєм ґрунтуються на прагненні Китаю до партнерства з африканськими країнами для формування багатопольярного світу та протидії глобальній гегемонії. Відносини пройшли довгий шлях від економічного співробітництва до нової глобальної моделі впливу, охоплюючи політичні, економічні, гуманітарні, соціальні, науково-технічні та військові аспекти. Існує чотири періоди в історії цих відносин: 1950-ті, 1950-ті - 1970-ті, 1980-ті та 1990-2000 роки. Оцінки сучасного стану відносин різняться, але визнають економічну та геополітичну мету китайської політики в Африці, що зумовлена внутрішнім розвитком та потребою в зростанні.

2. Методологічні рамки дослідження визначають інструменти для розуміння м'якої експансії Китаю в Африці, що зробило його ключовим партнером для багатьох африканських країн. Китай використовує "м'яку силу", засновану на конфуціанських принципах, що включають взаємне сприяння та повагу до внутрішніх справ партнерів. Китай створює мережу стратегічних відносин, що сприяє його економічному зростанню та політичній гегемонії в Азії та Африці.

3. Сучасні відносини відзначаються двома важливими тенденціями: залежністю від африканських ресурсів та геополітичними амбіціями Китаю щодо "Південь-Південь". Ця стратегія надає Китаю широку підтримку у глобальному розвитку. Зовнішньоекономічна та зовнішньополітична політика Китаю стосовно Африки відображає прагнення розширити економічну базу та геополітичний вплив поетапно, починаючи з економічного, а потім переходячи до політичного, культурного та військового співробітництва. Ключовий аспект цієї політики - розвиток власних потреб Китаю, зокрема за рахунок доступу до дешевих африканських ресурсів.

4. Відносини між Африкою та Китаєм базуються на принципах взаємовигідного партнерства, сформованих у 1964 р. Чжоу Еньлаєм. Китай отримує важелі впливу на

африканські економіки через різний економічний потенціал. Співпраця відбувається через ООН, де Китай підтримує Африку для своїх геополітичних інтересів.

5. Китай підходить до партнерства з країнами Африки індивідуально, не вимагаючи демократичних стандартів. Він використовує потенціал африканських країн для поширення свого впливу через міжнародне співробітництво та інфраструктурні проекти. Взаємодія має два рівні: економічні вигоди для Китаю і захист його інтересів.

6. Основним пріоритетом Китаю в Африці є фінансові, інвестиційні та корпоративні інтереси. У гуманітарній сфері Китай підтримує розвиток людських ресурсів і молодіжні програми. Військова присутність Китаю зростає для протидії тероризму і захисту природних ресурсів. Співпраця також охоплює екологію та космічну галузь.

7. Визначено основні особливості відносин між Нігерією та Китаєм. Головні з них: наявність природних ресурсів, сталий економічний ріст, перспективний внутрішній ринок для китайських товаровиробників, реалізація соціальних та інфраструктурних проектів, і безпекові ризики в деяких регіонах Нігерії, що обумовлює залучення Китаю як силового партнера.

8. Відносини між Південною Африкою та Китаєм зазнали значних змін. Після скасування апартеїду в 1994 році вони почали розвивати міцні політичні та економічні зв'язки. Китай став важливим торговим партнером ПАР, інвестуючи в ключові сектори. Хоча експорт ПАР до Китаю переважно складається з природних ресурсів, що робить її економіку залежною, обидві країни визнають взаємну вигоду від співпраці та прагнуть до зміцнення зв'язків.

9. Аналіз перспектив відносин між Нігерією та Китаєм через SWOT-аналіз показав важливість активізації двосторонніх контактів, зокрема в рамках ЕКОВАС та Африканського союзу. Нігерія може стати регіональним лідером, що є ключовим для Китаю. Підтримка Китаєм політичних та економічних ініціатив Нігерії розглядається як каталізатор для розвитку її геополітичного потенціалу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. "The Oxford Handbook of Modern Chinese Literatures" (2022), p. 132.
2. Alexander, S., & Samakh, G. China-Africa cooperation: a new dimension. Beijing: Celestial Publishing House 2010. p. 67; p. 182.
3. Nathan, A. J., & Scobell, A. China's Search for Security. Yale University Press 2012. p. 78.
4. Bilikov, O. China's international relations: strategic priorities. Beijing: National University Publishing Union 2019. p 45.
5. Wu, B. China's Strategy in Africa: Challenges and Prospects. Routledge 2019. p. 56.
6. Brown, A., & Lee, C. African-Chinese Relations: Challenges and Prospects under Globalisation. New York: Palgrave Macmillan 2019. p. 125.
7. Brown, B. China's Economic Expansion in Africa: A New Form of Colonialism? New York: Routledge 2018. p. 121.
8. Brown, C. China's Economic Strategies in Sanctioned Countries. New York: Oxford University Press 2022. p.147.
9. Brown, D. China's Role in Global Development. New York: Routledge 2021. p. 45.
10. Brown, M. et al. China's Global Presence: Economics, Politics, and Security. Cambridge University Press 2019. p. 108.
11. Brown, R. Colonialism and Its Impact on International Relations. London: Palgrave Macmillan 2019. p. 78.
12. Brown, T., & Huang, L. Asymmetry in Sino-African Relations: Implications for South Africa's Foreign Policy. Johannesburg: University of Johannesburg Press 2018. p. 25.
13. Cafao, J. Development of Sino-African Relations: Prospects and Challenges. Hong Kong: University of Hong Kong 2015.
14. Chen, H. Military Engagement in Africa: China's Growing Role. Hong Kong: Hong Kong University Press 2022. p. 213.

15. Chen, L. Social changes and political development in modern China. Hong Kong: Chinese University Press 2021.
16. Chen, L. Risks and opportunities of Chinese-African cooperation. Shanghai: Fudan University Press 2022. p. 67.
17. Chen, M. Strategies of soft power in the 21st century. Singapore: World Scientific 2022. p. 79.
18. Chen, Y. China's economic relations with Africa. Shanghai: Shanghai Academic Press 2022. p. 87.
19. Chen, Y. Learning by doing: China's military exercises in Africa. Beijing: Renmin University Press 2023. p. 199.
20. Goldstein, A., & Yang, G. China's Global Engagement: Cooperation, Competition, and Influence in the 21st Century 2023. p. 72.
21. Collier, P. A billion living in poverty: why the poorest countries are failing and what can be done about it. Oxford: Oxford University Press 2007. p. 88.
22. Davies, C. Dynamics of trade in the 20th century. Oxford: Oxford University Press 2016. p. 124.
23. Davies, K. Assessing China's Global Ambitions. Chicago: University of Chicago Press 2023. p. 88.
24. Dixon, B. The Dictator's Dilemma: The Chinese Communist Party's Survival Strategy. New York: Oxford University Press 2016. p. 220.
25. Dodds, K. Geopolitics: A Very Short Introduction. Oxford University Press 2014. p. 1; 23; 72.
26. Perry, E. J. Challenging the Mandate of Heaven: Social Protest and State Power in China. Sharpe 2020. p. 87.
27. Fukuyama, F. The end of history and the last man. New York: Free Press 2014. p. 91.
28. Gao, Z. The rise of China's soft power. Singapore: World Scientific 2023. p. 201.

29. Garcia, L. National Strategies and Foreign Policy: The Case of Nigeria. *Journal of African Politics* 2023. p. 75.
30. Wu, G., & Lansdowne, G. *China Turns to Multilateralism: Foreign Policy and Regional Security*. London: Routledge 2017. p. 124.
31. Han, B. *African economies and Chinese investment*. London: Routledge 2020. p. 142.
32. Kharos, D. *Geopolitics of Africa: challenges and prospects*. Cape Town: Cape Books 2017. p. 40.
33. Harris, R. *Business risks and opportunities in conflict zones*. London: Routledge 2023. p. 155.
34. Hoffman, K., & Nicholson, B. *Infrastructure and development in Africa*. Oxford: Oxford University Press 2018. p. 113.
35. Hu J. *Speeches and statements*. Beijing: People's Publishing House 2015. p. 52.
36. Hu, C. *China-Africa Partnership: New Challenges and Opportunities*. Beijing: Chinese Science Center 2018 .
37. Huang, L. *China's cultural diplomacy*. Shanghai: Shanghai People's Publishing House 2022. p. 75.
38. Huang, Y. *Global influence of Confucius Institutes in China*. Berlin: Springer. P 2020. 123; 104; 122.
39. Jacques, M. *When China Will Rule the World: The End of the Western World and the Birth of a New World Order*. New York: Penguin Books 2009. p. 178.
40. Johnson, M. *China in world politics: challenges and opportunities*. London: Routledge 2023. p. 99.
41. Johnson, P. *The future of international systems and the role of China*. London: Palgrave Macmillan 2023. p. 75; 110–114.
42. Johnson, P., & Wang, L. *China's Foreign Policy in Africa: A Comparative Analysis of Bilateral Engagement and Development Strategies*. London: Palgrave Macmillan 2021. p. 85.

43. Jones, L. Multipolarity and diplomatic strategies of China. Singapore: World Scientific 2019. p. 133.
44. Jones, M. Ancient trade routes: a global perspective. Cambridge: Cambridge University Press 2017. p. 102.
45. Jones, T. Infrastructure development in Africa: China's role. Nairobi: African Research Institute 2021. p. 132.
46. Lee, T. Chinese Investments in Africa: Strategic Interests and Economic Implications. Beijing: Peking University Press 2021. p. 124.
47. Li, H., & Zhou, S. China's approach to international aid. Beijing: China Foreign Affairs University Press 2021. p. 38.
48. Lee, Ts. Traditional concepts in modern Chinese strategies. Shanghai: Jiao Tong University Press 2022. p. 99.
49. Lee, M. China's Global Strategy in the 21st Century. Beijing: Renmin University Press 2021. p. 88.
50. Lee, S. China and the United Nations: Diplomatic and Strategic Impact. Shanghai: Shanghai University Press 2017. p. 176.
51. Lee, S. China's cultural diplomacy and soft power. New York: Routledge 2019. p. 230; 90.
52. Lee, S. Criticism of Chinese investment in Africa. Journal of International Relations 2020. p. 89.
53. Lee, S. China's economic rise and its global influence. Beijing: People's Publishing House 2023. p. 87.
54. Li, S., & Huang, Y. China-Africa Economic Relations: Mutual Benefit and Long-Term Growth. Shanghai: Shanghai University Press 2017. p. 87.
55. Lee, Y. Principles of peaceful coexistence: historical analysis. Beijing: China International Publishing Group 2015. p. 33.
56. Lin, Ts. Current trends in cooperation between China and Africa. Hong Kong: Center for Asian Studies 2016. p. 112.

57. Liu, C. *China's modernization strategy: perspectives of the 21st century*. Shanghai: Fudan University Press 2021. p. 142; 213; 58; 78.
58. Ma, Yu. *Educational initiatives in China's foreign policy*. London: Bloomsbury 2019. p. 74; 77; 411.
59. Machiavelli, N. *Florentine state. Place of printing unknown*. p. 67.
60. Mbayoral, K. *China's role in African affairs: analysis and perspectives*. *Journal of African Studies* 2022. p. 88.
61. Miller, S. *Secrecy and strategy in China's foreign policy*. Washington, DC: Brookings Institution Press 2024. p. 34.
62. Ng, A. *Transparency of China's foreign investment*. Hong Kong: Chinese University Press 2020. p. 76.
63. Nye, J. *The future of power*. New York: PublicAffairs 2011. p. 120.
64. Park, L. *China and Africa: Relations in the 21st Century*. Hong Kong: Hong Kong Literary Foundation 2012. p. 28.
65. Pen, T. *Strategic partnerships and global influence*. New York: Springer 2022. p. 123.
66. Sachs, J. *The era of sustainable development*. New York: Columbia University Press 2016. p. 412.
67. Shen, L. *Responsible statehood in international relations*. Beijing: Tsinghua University Press 2021. p. 90.
68. Simons, P. *China and Africa: dynamics of relations*. Beijing: China University Publishing House 2012. p. 73.
69. Smith, A. *Human rights and investment in Africa*. New York: Human Rights Watch 2020. p. 56.
70. Smith, A. *Geopolitical dynamics in Afro-Chinese relations*. New York: Routledge 2021. p. 62.
71. Smith, J. *Relations between China and Africa*. Oxford University Press 2017. p. 62.
72. Smith, J. *China's Global Influence: Perspectives and Recommendations*. New York: Routledge 2018. p. 45.

73. Smith, J. *The African Dream: China's New Frontier*. Cape Town: South African Press 2020. p. 112.
74. Smith, J. *The complexity of relations between China and Africa*. Cambridge: Cambridge University Press 2023. p. 112.
75. Smith, J. et al. *China's Global Aid and Investment: Public Financing of Chinese Development in Africa*. London: Routledge 2018. p. 210.
76. Statistics South Africa. *Report on population statistics of 2022*. p. 10.
77. Tan, R. *Ethical practices of Chinese corporations abroad*. New York: Oxford University Press 2023. p. 48; 73; 98.
78. Thompson, E. *The New Imperialism: China in Africa*. Verso Books 2020. p. 81.
79. Thompson, R. *Globalization and Economic Integration: Implications for Sino-African Relations*. New York: Columbia University Press 2010. p. 145.
80. Trade Economics. *Military Expenditure by Country, 2022*. p. 15.
81. Toole, D. *Political dynamics of post-colonial Africa*. London: Palgrave Macmillan 2019. p. 55.
82. Wang Yiwei. *China's Global Strategy: Towards a Multipolar World*. Routledge 2018. p. 112.
83. Wang, F. *China's diplomatic power in Africa*. Beijing: Peking University Press 2018. p. 98.
84. Wang, H. *The Belt and Road Initiative in Africa: Learning from China's Investments*. London: Palgrave Macmillan 2021. p. 92.
85. Wang, Ts. *Cultural exchange and development between China and Africa*. Cape Town: University of Cape Town Press 2018. p. 89; 145.
86. Wang, M. *China and Africa: new horizons of cooperation*. Hong Kong: Hong Kong University Press 2020. p. 45.
87. Wang, M. *Sustainable development through China-Africa partnership*. Guangzhou: Sun Yat-sen University Press 2021. p. 101.

88. Wu, Ts. *Diplomacy and development in modern China*. London: Taylor & Francis 2021. p. 135.
89. Wu, Ts. *Economic strategies in modern China*. Shanghai: East China Normal University Press 2022. p. 42.
90. Xu, H. *Investment without intervention: China's unique approach*. Hong Kong: Hong Kong University Press 2020. p. 56; 119; 223.
91. Xu, P. *China's strategic involvement in Africa*. Beijing: Renmin University Press 2019. p. 145; 170.
92. Zhang, W. *The influence of Confucianism on China's foreign policy*. Beijing: People's Publishing House 2021. p. 47; 58; 74.
93. Zhang, Y. *Sino-African economic relations*. Beijing: Tsinghua University Press 2021. p. 45.
94. Zhao, Tz. *China-Nigeria Diplomatic Relations: A History of Trust and Strategic Partnership*. Beijing: China Press 2019. p. 45.
95. Zhao, L. *Sino-African Relations: Past, Present and Future*. Nairobi: East African Educational Publishers 2017. p. 34; 64; 89.
96. Zhou, F. *The global impact of the Chinese development model*. Singapore: National University of Singapore Press 2021. p. 142.
97. Zhou, G. *China and Africa: a new paradigm for development cooperation*. Beijing: China Social Sciences Press 2020. p. 301.
98. Zhou, G. *Economic penetration of China in Africa*. Beijing: China Social Sciences Press 2020. p. 215.
99. Zhou, K. *Economic Partnerships: China's Cooperation with Africa*. Nairobi: Longhorn Publishers 2020. p. 103; 109; 134.

